

RAPORT

Wyzwania edukacji w województwie mazowieckim

REGION MAZOWIECKI REGIONALY

CZERWIEC 2026

Badanie realizowane w ramach projektu: „Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych”.

SPIS TREŚCI

1. Podsumowanie
2. Nota metodologiczna
3. Desk research
4. Badanie ilościowe z udziałem nauczycieli
5. Badanie jakościowe z udziałem nauczycieli i doradców zawodowych
 - Najważniejsze wyniki badania jakościowego
 - Negatywne zmiany w sferze poznawczej, emocjonalnej, społecznej i wolicjonalnej uczniów
 - Trudności w angażowaniu rodziców we współpracę ze szkołą
 - Zmiany demograficzne
 - Zmiany w warunkach pracy i organizacji szkoły
 - Wykorzystanie nowych technologii w szkołach
 - Przygotowanie do rynku pracy i doradztwo zawodowe

1

PODSUMOWANIE

EXECUTIVE SUMMARY

Raport dotyczy tematu nr 9: „Wyzwania edukacji w województwie mazowieckim” w Regionie Mazowieckim Regionalnym (RMR). Z perspektywy całego projektu badawczego materiał najlepiej adresuje diagnozę potrzeb, barier i trendów w obszarze edukacji, doradztwa zawodowego oraz powiązania szkół z lokalnymi rynkami pracy. Materiał obejmuje perspektywę nauczycieli oraz doradców zawodowych z RMR, zebraną w badaniach ilościowych i jakościowych, a także analizę desk research dotyczącą uwarunkowań demograficznych, kompetencyjnych, technologicznych i gospodarczych regionu.

- **Część desk research pokazuje RMR jako region wymagający odrębnej, subregionalnej polityki umiejętności.** W odróżnieniu od RWS, gdzie kluczowym wyzwaniem jest koordynacja dużego potencjału metropolitalnego, w RMR większe znaczenie mają rozproszenie osadnictwa, dostępność transportowa, odpływ młodych mieszkańców, słabsza koncentracja usług rozwojowych oraz lokalnie zróżnicowane rynki pracy. Z perspektywy danych zastanych RMR nie powinien być traktowany jako jednorodna „pozostała część Mazowsza”, lecz jako układ kilku ośrodków subregionalnych: Radomia, Płocka, Siedlec, Ostrołęki, Ciechanowa i Żyrardowa oraz powiązanych z nimi powiatów.
- **Najczęściej wskazywane przez nauczycieli problemy szkół w RMR dotyczą motywacji uczniów, przeciążenia podstawą programową oraz funkcjonowania młodzieży w świecie cyfrowym.** Spadającą motywację uczniów do nauki jako istotny problem wskazało 75% nauczycieli, a 69% zwróciło uwagę, że realizacja podstawy programowej nie pozostawia czasu na dodatkowe rozwijanie kompetencji uczniów. Wysoko lokują się również trudności związane z niewłaściwym korzystaniem z internetu, mediów społecznościowych i smartfonów oraz pogarszający się dobrostan psychiczny uczniów.
- **W badaniu jakościowym nauczyciele opisują zmiany w funkcjonowaniu poznawczym i społecznym uczniów jako jedno z głównych wyzwań codziennej pracy szkoły.** Respondenci wskazują na trudności z koncentracją, słabszą umiejętność selekcjonowania informacji, ograniczone czytelnictwo, problemy z logicznym i krytycznym myśleniem oraz przenoszenie relacji rówieśniczych do świata cyfrowego. Z wypowiedzi badanych wynika, że szkoła coraz częściej musi konkurować o uwagę ucznia z bodźcami cyfrowymi, a tradycyjne metody pracy są przez część uczniów odbierane jako mało angażujące.

EXECUTIVE SUMMARY

- **RMR ma swoją specyfikę w porównaniu z RWS, zwłaszcza w zakresie demografii, dostępności edukacji i motywacji uczniów.** Uczestnicy badań jakościowych wskazują, że w mniejszych miejscowościach część uczniów nadal traktuje edukację jako szansę na rozwój i awans, choć dane ilościowe pokazują, że spadek motywacji jest problemem szeroko dostrzeganym. Jednocześnie niż demograficzny jest w RMR bardziej odczuwalny niż w regionie stołecznym. Badani opisują bardzo małe klasy w szkołach podstawowych, ograniczanie naborów do oddziałów oraz sytuację, w których szkoły ponadpodstawowe konkurują o uczniów, co może obniżać znaczenie wyników edukacyjnych w procesie rekrutacji.
- **Dostępność transportowa jest jednym z istotnych ograniczeń edukacyjnych w RMR.** W wypowiedziach z badań jakościowych powraca obraz uczniów z małych miejscowości, których wybory edukacyjne są uzależnione nie tylko od zainteresowań i predyspozycji, ale także od rozkładu jazdy autobusów i możliwości dojazdu. Respondenci wskazują, że w skrajnych przypadkach problemy komunikacyjne mogą prowadzić do rezygnacji z nauki w wybranej szkole lub do wyboru placówki poza województwem mazowieckim, jeśli dojazd jest łatwiejszy.
- **Relacje szkoły z rodzicami są przez badanych opisywane jako obszar narastających napięć.** W badaniu ilościowym 43% nauczycieli wskazało trudności w angażowaniu rodziców we współpracę ze szkołą. W materiale jakościowym respondenci mówią o dwóch typach problemów: z jednej strony o nadopiekuńczości i kontrolowaniu pracy nauczycieli, z drugiej – o wycofaniu części rodziców z odpowiedzialności za proces edukacyjny i wychowawczy. Badani zwracają uwagę na presję dotyczącą ocen, podważanie kompetencji nauczycieli oraz niechęć części rodziców do współpracy przy wyrównywaniu deficytów uczniów.
- **W RMR szczególnie widoczne są napięcia wokół organizacji pracy szkoły i pozycji nauczyciela.** Respondenci jakościowi opisują brak stabilizacji w systemie edukacji, częste zmiany przepisów, rosnącą biurokrację, presję rodziców i osłabianie narzędzi egzekwowania pracy uczniów. W ich wypowiedziach pojawia się poczucie osamotnienia oraz przekonanie, że szkoła jest coraz silniej rozliczana z rezultatów, ale jednocześnie ma mniej narzędzi do wpływania na systematyczność, frekwencję i zaangażowanie uczniów.

EXECUTIVE SUMMARY

- **Wsparcie uczniów szczególnie uzdolnionych pozostaje istotnym tematem, choć w RMR inaczej rozkładają się akcenty niż w części metropolitalnej.** Zbyt małe wsparcie dla uczniów szczególnie uzdolnionych wskazało 53% nauczycieli. Problem ten był szczególnie widoczny w szkołach podstawowych. W kontekście RMR ma to dodatkowe znaczenie, ponieważ szkoła może pełnić rolę instytucji wzmacniającej aspiracje edukacyjne uczniów z mniejszych miejscowości i pomagającej im wykorzystywać potencjał mimo ograniczeń transportowych, demograficznych i ofertowych.
- **Nowe technologie i AI są odbierane ambiwalentnie.** Nauczyciele korzystają z narzędzi cyfrowych, prezentacji, quizów i AI przy przygotowywaniu materiałów, a część badanych czuje się w tym zakresie kompetentna. Jednocześnie 63% nauczycieli wskazuje trudności związane z niewłaściwym wykorzystaniem przez uczniów z internetu, mediów społecznościowych i smartfonów, 40% – brak jasnych zasad wykorzystywania nowych technologii, w tym AI, a 39% – niewystarczające przygotowanie szkoły do rozwijania kompetencji związanych z AI, analizą danych i technologiami cyfrowymi. W badaniu jakościowym AI jest opisywana jako narzędzie wspierające pracę nauczyciela, ale także jako czynnik osłabiający samodzielność, krytyczne myślenie i sens tradycyjnych prac domowych.
- **Część desk research wskazuje, że RMR ma słabszą pozycję cyfrową niż region stołeczny i niż średnia krajowa w wybranych wymiarach.** Dotyczy to zarówno kompetencji cyfrowych mieszkańców, jak i cyfryzacji przedsiębiorstw. Z tego powodu rozwój technologiczny w RMR powinien być rozumiany przede wszystkim praktycznie: jako wzmacnianie kompetencji potrzebnych w lokalnych branżach, administracji, edukacji, usługach publicznych, produkcji, logistyce, opiece i małych firmach, a nie wyłącznie jako kształcenie specjalistów ICT.
- **Powiązanie edukacji z rynkiem pracy jest jednym z najważniejszych obszarów raportu.** W badaniu ilościowym 45% nauczycieli wskazało niedostosowanie kompetencji rozwijanych w szkole do zmieniających się potrzeb rynku pracy, 40% – zbyt słabą współpracę szkoły z pracodawcami, a 37% – ograniczony dostęp uczniów do praktycznych doświadczeń zawodowych. W badaniu jakościowym kształcenie branżowe jest oceniane relatywnie dobrze tam, gdzie uczniowie mają kontakt z praktyką, przedsiębiorcami i realnymi warunkami pracy. Jednocześnie badani wskazują na nierównomierną dostępność oferty kierunków oraz potrzebę lepszego dopasowania szkół do lokalnych rynków pracy.

EXECUTIVE SUMMARY

- **Doradztwo zawodowe ma w RMR szczególne znaczenie ze względu na ograniczenia transportowe, lokalną dostępność szkół i zróżnicowanie rynku pracy.** Doradcy wskazują, że uczniowie interesują się testami predyspozycji i poznawaniem swoich mocnych stron, ale status doradztwa w systemie szkolnym pozostaje niski. W warunkach RMR doradztwo powinno pomagać nie tylko w wyborze „interesującego” kierunku, ale też w realistycznym rozpoznaniu dostępności szkół, dojazdów, praktyk, zawodów deficytowych, wymagań zdrowotnych i możliwości pracy w regionie.
- **Najważniejsza praktyczna konsekwencja raportu dotyczy potrzeby budowania subregionalnych ekosystemów kompetencji.** W RMR edukacja powinna być silniej powiązana z lokalnym rozwojem: zatrzymywaniem kapitału ludzkiego, przeciwdziałaniem odpływowi młodych osób, rozwojem szkolnictwa zawodowego, przekwalifikowaniem dorosłych i praktycznym wzmacnianiem kompetencji cyfrowych. Wyniki nie prowadzą do jednej uniwersalnej rekomendacji dla całego RMR, lecz do potrzeby działań projektowanych bliżej lokalnych uwarunkowań: na poziomie subregionów, powiatów, typów szkół i lokalnych rynków pracy.

REKOMENDACJE

Rekomendacje przygotowywane we współpracy z Wojewódzkim Zespołem Koordynacji:

W obszarze subregionalnej koordynacji edukacji i rynku pracy w RMR

- W obszarze koordynacji polityki kompetencyjnej zasadne wydaje się silniejsze planowanie działań na poziomie subregionalnym, a nie wyłącznie wojewódzkim. Część desk research pokazuje, że RMR nie jest jednolitym obszarem, lecz układem kilku ośrodków subregionalnych i otaczających je powiatów, dlatego potrzeby Radomia, Płocka, Siedlec, Ostrołęki, Ciechanowa czy Żyrardowa mogą wymagać odrębnego rozpoznania.
- Przy planowaniu oferty edukacyjnej i szkoleniowej pomocne może być stałe łączenie danych o demografii, zawodach deficytowych, dostępności transportu, ofercie szkół, aktywności dorosłych oraz potrzebach pracodawców. Wyniki raportu sugerują, że średnie wojewódzkie nie wystarczają do projektowania działań w regionie tak zróżnicowanym terytorialnie i gospodarczo.
- Jednym z kierunków działań może być wzmacnianie lokalnych ekosystemów kompetencji wokół miast subregionalnych. Takie podejście pozwalałoby lepiej łączyć szkoły, pracodawców, samorządy, powiatowe urzędy pracy, doradców zawodowych i instytucje szkoleniowe wokół konkretnych potrzeb lokalnych rynków pracy.

W obszarze dostępności edukacji i ograniczeń transportowych

- W RMR szczególnego znaczenia nabierają działania ograniczające wpływ barier komunikacyjnych na wybory edukacyjne uczniów. Respondenci uczestniczący w badaniach jakościowych wskazują, że w mniejszych miejscowościach wybór szkoły bywa uzależniony od możliwości dojazdu, a nie od zainteresowań, predyspozycji czy planów zawodowych ucznia.
- Zasadne wydaje się rozpoznanie, w których częściach RMR transport najbardziej ogranicza dostęp do szkół ponadpodstawowych, praktyk, zajęć dodatkowych, doradztwa zawodowego i innych form wsparcia rozwojowego. Takie podejście pozwoliłoby odróżnić brak zainteresowania ofertą edukacyjną od sytuacji, w której oferta formalnie istnieje, ale nie jest realnie dostępna.

REKOMENDACJE

W obszarze koordynacji edukacji i rynku pracy RMR

- W RMR zasadne wydaje się planowanie polityki kompetencyjnej bliżej poziomu subregionalnego, a nie wyłącznie wojewódzkiego. Część desk research pokazuje, że region jest wewnętrznie zróżnicowany, dlatego potrzeby Radomia, Płocka, Siedlec, Ostrołęki, Ciechanowa, Żyrardowa i otaczających je powiatów mogą wymagać odrębnego rozpoznania.
- Przy planowaniu oferty edukacyjnej pomocne byłoby stałe łączenie danych o demografii, zawodach deficytowych, dostępności transportu, ofercie szkół, aktywności dorosłych i potrzebach pracodawców. Wyniki raportu sugerują, że średnie wojewódzkie nie wystarczają do projektowania działań w regionie tak zróżnicowanym terytorialnie i gospodarczo.

W obszarze dostępności edukacji i skutków zmian demograficznych

- W planowaniu sieci szkół i kierunków kształcenia warto uwzględniać skutki niżu demograficznego. Badani opisują małe klasy, ograniczanie naborów i konkurencję szkół o uczniów, co może wpływać zarówno na dostępność oferty, jak i na motywację uczniów do nauki.

REKOMENDACJE

W obszarze motywacji, samodzielności i kompetencji społecznych uczniów

- W szkołach RMR szczególnie warto rozważyć działania wzmacniające motywację, systematyczność, samodzielność i poczucie sprawczości uczniów. Spadek motywacji jest najczęściej wskazywanym problemem edukacyjnym, a uczestnicy badań jakościowych opisują także trudności z koncentracją, samodzielną pracą i dążeniem części uczniów do osiągnięcia minimum wymaganego do zaliczenia.
- W obszarze kompetencji społecznych potrzebne mogą być bardziej systematyczne działania dotyczące komunikacji, współpracy, odpowiedzialności, rozwiązywania konfliktów i funkcjonowania poza światem cyfrowym. Nauczyciele wskazują, że relacje uczniów coraz częściej przenoszą się do internetu, co utrudnia bezpośrednią rozmowę i radzenie sobie z konfliktami w klasie.

W obszarze wsparcia nauczycieli i współpracy z rodzicami

- Wyniki badania wskazują na zasadność wzmacniania nauczycieli w pracy z uczniami o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych, emocjonalnych i społecznych. Nauczyciele opisują wzrost liczby opinii i orzeczeń, ale jednocześnie zwracają uwagę na ograniczone przygotowanie części nauczycieli do indywidualizacji pracy.
- W relacjach szkoły z rodzicami potrzebne mogą być rozwiązania wzmacniające współodpowiedzialność za proces edukacyjny i wychowawczy. Badani nauczyciele opisują z jednej strony presję i kontrolowanie pracy nauczycieli przez część rodziców, a z drugiej wycofywanie się rodziców z udziału w wyrównywaniu trudności uczniów.

REKOMENDACJE

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO ROZWAŻENIA ZGODNIE Z REKOMENDACJAMI WOJEWÓDZKIEGO SYSTEMU KOORDYNACJI:

W obszarze nowych technologii, AI i kompetencji cyfrowych

- W obszarze nowych technologii potrzebne jest przejście od samego używania narzędzi cyfrowych do bardziej systematycznej edukacji dotyczącej krytycznego myślenia, selekcji informacji, wiarygodności źródeł, AI i odpowiedzialności za efekty własnej pracy. Nauczyciele wskazują, że uczniowie intensywnie korzystają z internetu i sztucznej inteligencji, ale często robią to w sposób powierzchowny lub zastępujący samodzielne myślenie.
- W RMR szczególnie istotne wydaje się praktyczne rozwijanie kompetencji cyfrowych w powiązaniu z lokalnymi zawodami i branżami. Część desk research wskazuje na słabszą pozycję cyfrową regionu, dlatego kompetencje cyfrowe powinny być rozwijane nie tylko na informatyce, ale także w kształceniu zawodowym, administracji, produkcji, usługach, logistyce, opiece i edukacji dorosłych.

W obszarze uczenia się dorosłych i deficytów kadrowych

- W obszarze uczenia się dorosłych uzasadnione wydaje się rozwijanie krótkich, praktycznych i lokalnie dostępnych form podnoszenia kwalifikacji. Część desk research wskazuje, że RMR ma wyższe bezrobocie niż RWS, a odpływ młodych mieszkańców zwiększa znaczenie wykorzystania potencjału osób dorosłych już mieszkających w regionie.
- W odniesieniu do deficytów kadrowych potrzebne jest odróżnianie braków kompetencyjnych od problemów wynikających z warunków pracy, wynagrodzeń, prestiżu zawodu lub braku kandydatów. W zawodach edukacyjnych, medyczno-opiekuńczych i transportowych samo zwiększanie liczby szkoleń może być niewystarczające.

REKOMENDACJE

W obszarze powiązania edukacji z lokalnym rynkiem i doradztwa zawodowego

- W obszarze przygotowania do rynku pracy celowe wydaje się wzmacnianie kontaktu uczniów z praktyką zawodową. Dane ilościowe wskazują na problemy związane z niedostosowaniem kompetencji rozwijanych w szkole do potrzeb rynku pracy, zbyt słabą współpracą szkół z pracodawcami oraz ograniczonym dostępem uczniów do praktycznych doświadczeń.
- Przy planowaniu kierunków kształcenia większą rolę powinny odgrywać lokalne deficyty w poszczególnych zawodach i struktura gospodarki danego subregionu. Część desk research wskazuje na znaczenie zawodów technicznych, budowlanych, energetycznych, transportowych, medyczno-opiekuńczych, produkcyjnych i usługowych.
- Doradztwo zawodowe w RMR wymaga silniejszego powiązania z lokalnym rynkiem pracy, dostępnością transportową i realną ofertą szkół. Uczniowie potrzebują informacji nie tylko o zawodach, ale także o tym, gdzie mogą się kształcić, jak wygląda dojazd, jakie praktyki są dostępne i które zawody mają znaczenie w ich subregionie.

2

NOTA METODOLOGICZNA

CELE BADANIA

Niniejszy raport stanowi podsumowanie wyników badań społecznych realizowanych w ramach projektu „Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych” w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności - Komponent A „Odporność i konkurencyjność gospodarki”, inwestycja A3.1.1 „Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie”. Projekt ma na celu wdrożenie Zintegrowanej Strategii Umiejętności (ZSU) na terenie województwa mazowieckiego.

Celem realizowanych badań jest:

diagnoza aktualnych potrzeb, barier, i trendów w obszarze edukacji i rynku pracy,

ocena skuteczności istniejących narzędzi i rozwiązań edukacyjnych,

identyfikacja kompetencji kluczowych i przyszłościowych,

wypracowanie rekomendacji dla polityk publicznych, w tym aktualizacji Regionalnego Programu Wdrożeniowego ZSU.

METODOLOGIA BADANIA

Niniejszy dokument stanowi końcowy raport podsumowujący wyniki przeprowadzonych badań opinii społecznych dla tematu **nr 9 Wyzwania edukacji w województwie mazowieckim: zmiany demograficzne, dynamiczny rynek pracy, nowe zawody, rozwój technologiczny.**

Poniżej przedstawiono schemat procesu badawczego zastosowanego dla badania w ramach tematu nr 9.

1. Badania ilościowe	2. Badania jakościowe
• Badanie ilościowe wśród nauczycieli szkół podstawowych i ponadpodstawowych Regionu Mazowieckiego Regionalnego (RMR).	• Badania fokusowe (FGI) z nauczycielami oraz doradcami zawodowymi Regionu Mazowieckiego Regionalnego (RMR).
3. Desk research	

Uwaga: W analizach wyników ilościowych w pytaniach wielokrotnego wyboru odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź. W pozostałych przypadkach ewentualne różnice wynikają z zaokrągleń.

BADANIE ILOŚCIOWE Z UDZIAŁEM NAUCZYCIELI – METODA CAWI

Czas realizacji: maj/czerwiec 2026

Jednostka badania: Nauczyciele szkół podstawowych i ponadpodstawowych z Regionu Mazowieckiego Regionalnego (RMR)

Wielkość próby: N=300

Technika badawcza: **CAWI** (*ang. Computer-Assisted Web Interviewing*) ankieta online do samodzielnego wypełnienia

BADANIE JAKOŚCIOWE – ZOGNISKOWANE WYWIADY GRUPOWE

Czas realizacji: maj/czerwiec 2026

Jednostka badania: Nauczyciele i doradcy zawodowi ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych z Regionu Mazowieckiego Regionalnego (RMR)

Liczba wywiadów: N=2, nauczyciele
N=1, doradcy zawodowi

Technika badawcza: **FGI** - zogniskowane wywiady grupowe (*ang. Focus Group Interview*) realizowane w formie zdalnej (on-line)

DESK RESEARCH

Czas realizacji: maj/czerwiec 2026

Źródła danych: raporty, publikacje, dane statystyczne, artykuły branżowe oraz materiały internetowe

Kluczowe tematy: kompetencje cyfrowe i AI, edukacja, rynek pracy, uczenie się dorosłych, deficyty kadrowe, różnice RMR - RWS

Technika badawcza: **Desk research (badanie gabinetowe/ zza biurka)** – to metoda badawcza polegająca na zbieraniu, weryfikacji i analizie istniejących już danych (danych zastanych/wtórnych), takich jak dokumenty administracyjne, raporty, artykuły naukowe czy statystyki.

DESK RESEARCH – bibliografia

Bachoński, P. (2025). Wykorzystanie sztucznej inteligencji w procesie uczenia się. *Meritum. Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny*, 4(79), 69–76.

European Commission. (2025). *Poland 2025 Digital Decade Country Report*.

European Commission.

Główny Urząd Statystyczny. (2023). *Prognoza ludności na lata 2023–2060*. Główny Urząd Statystyczny.

Główny Urząd Statystyczny. (2025). *Produkt krajowy brutto – rachunki regionalne w latach 2021–2023*. Urząd Statystyczny w Katowicach.

Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego. (2022). *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze*. Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego.

Ministerstwo Cyfryzacji. (2023). *Spółeczeństwo informacyjne w liczbach 2023*.

Ministerstwo Cyfryzacji.

Nowakowska, K. (2025). Sztuczna inteligencja jako mechanizm tworzenia zapotrzebowania na kompetencje i kwalifikacje pracowników w województwie mazowieckim – wnioski z raportu. *Mazowiecki Rynek Pracy*, 2/2025, 6–7.

Paczuska, K. (red.). (2025). *Nauczycielki i nauczyciele o pracy w zawodzie. Wyniki Międzynarodowego Badania Nauczania i Uczenia się TALIS 2024*. Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy.

Sitek, M. (2025). *Uczenie się dorosłych w Polsce. Raport tematyczny z badania PIAAC 2023*. Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy.

Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie. (2025). *Barometr zawodów 2026. Raport podsumowujący badanie w województwie mazowieckim*. Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Województwo Mazowieckie. (2021). *Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku. Ramy strategiczne dla regionalnego ekosystemu innowacyjności oraz inteligentna specjalizacja województwa mazowieckiego*. Województwo Mazowieckie.

3

DESK RESEARCH

WPROWADZENIE

RMR wymaga odrębnej, subregionalnej polityki umiejętności, dostosowanej do rozproszenia osadnictwa, presji demograficznej, lokalnych deficytów zawodowych i słabszej koncentracji usług rozwojowych.

Region mazowiecki regionalny **stanowi strukturalnie odmienną od regionu warszawskiego stołecznego część województwa mazowieckiego. Nie jest zapleczem regionu warszawskiego stołecznego ani jednorodną „pozostałą częścią Mazowsza”**. Tworzy rozległy, policentryczny układ terytorialny, obejmujący podregiony: ciechanowski, ostrołęcki, płocki, radomski, siedlecki i żyrardowski. Jego głównymi punktami odniesienia są miasta subregionalne: Radom, Płock, Siedlce, Ostrołęka, Ciechanów i Żyrardów, które pełnią funkcje administracyjne, edukacyjne, gospodarcze i usługowe dla otaczających je powiatów oraz obszarów wiejskich (Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego, 2022).

W RWS podstawowym problemem jest koordynacja bardzo dużego potencjału edukacyjnego, technologicznego, akademickiego i instytucjonalnego. **W RMR kluczowe znaczenie ma natomiast utrzymanie dostępności edukacji, dopasowanie oferty szkół do lokalnych rynków pracy, rozwój szkolnictwa zawodowego, przeciwdziałanie odpływowi młodych mieszkańców oraz wzmacnianie kompetencji w warunkach większego rozproszenia osadnictwa i słabszej koncentracji usług rozwojowych.**

Różnice między obiema częściami województwa są widoczne w danych gospodarczych. W 2023 r. region mazowiecki regionalny odpowiadał za 5,4% krajowego PKB, podczas gdy region warszawski stołeczny za 18,3% (Główny Urząd Statystyczny, 2025). Jednocześnie **RMR nie jest obszarem pozbawionym potencjału**. W 2023 r. wartość dodana brutto na jednego pracującego osiągnęła tam poziom równy średniej krajowej, podczas gdy region warszawski stołeczny osiągnął 140,4% średniej krajowej (Główny Urząd Statystyczny, 2025). Oznacza to, że RMR ma realny potencjał produktywności, ale funkcjonuje w mniej sprzyjających warunkach demograficznych, instytucjonalnych i terytorialnych.

Najważniejsze wyzwania edukacji w RMR wynikają z jednoczesnego oddziaływania czterech procesów. Pierwszym są zmiany demograficzne: odpływ młodych mieszkańców, starzenie się ludności, depopulacja części małych miast i obszarów wiejskich. Drugim jest dynamiczny i lokalnie zróżnicowany rynek pracy, na którym wysokie bezrobocie współwystępuje z deficytami zawodowymi. Trzecim jest rozwój nowych zawodów i zmiana treści pracy w zawodach już istniejących. Czwartym jest rozwój technologiczny, w tym cyfryzacja, automatyzacja i sztuczna inteligencja.

Z perspektywy aktualizacji polityki umiejętności kluczowe pytanie brzmi: jak budować w RMR lokalne i subregionalne ekosystemy kompetencji. Nie chodzi wyłącznie o zwiększenie liczby kursów, szkoleń lub kierunków kształcenia. Ważniejsze jest takie powiązanie szkół, pracodawców, samorządów, instytucji rynku pracy, doradztwa zawodowego i uczenia się dorosłych, aby mieszkańcy mogli rozwijać umiejętności potrzebne lokalnie, a jednocześnie zdobywać kompetencje pozwalające funkcjonować w gospodarce cyfrowej, zielonej i coraz silniej zautomatyzowanej.

SPECYFIKA REGIONU MAZOWIECKIEGO REGIONALNEGO

RMR wymaga subregionalnie projektowanej polityki kompetencyjnej, dostosowanej do policentrycznej struktury osadniczej, większej roli przemysłu i usług lokalnych oraz ograniczeń dostępności edukacji i transportu.

Specyfika RMR wynika przede wszystkim z policentrycznej struktury osadniczej. W przeciwieństwie do RWS, którego rozwój koncentruje się wokół Warszawy i jej obszaru funkcjonalnego, RMR opiera się na sieci kilku ośrodków subregionalnych. Radom, Płock, Siedlce, Ostrołęka, Ciechanów i Żyrardów pełnią funkcje ponadlokalne i mają znaczenie dla równoważenia rozwoju województwa (Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego, 2022).

Dla edukacji oznacza to, że polityka kompetencyjna w RMR nie może być projektowana tak samo jak w obszarze metropolitalnym. W RWS bliskość uczelni, firm, instytucji publicznych, usług szkoleniowych i dużego rynku pracy tworzy gęsty ekosystem edukacyjno-zawodowy. W RMR podobną funkcję muszą pełnić ośrodki subregionalne. To wokół nich powinny być wzmacniane szkoły ponadpodstawowe, technika, szkoły branżowe, centra kształcenia zawodowego, doradztwo edukacyjno-zawodowe, współpraca z pracodawcami oraz oferta uczenia się dorosłych.

RMR jest znacznie słabiej zurbanizowany niż obszar stołeczny. W 2019 r. gęstość zaludnienia w RMR wynosiła 80 osób na km², wobec 505 osób na km² w RWS. Ludność miejska stanowiła w RMR 43,3%, wobec 80,5% w regionie warszawskim stołecznym (Województwo Mazowieckie, 2021). **Oznacza to większą rolę odległości, dojazdów i dostępności transportowej.** W regionie o takiej strukturze formalne istnienie szkoły, kursu lub doradztwa zawodowego nie oznacza jeszcze realnej dostępności dla mieszkańców mniejszych miejscowości.

Struktura gospodarki RMR również różni się od struktury RWS. Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku wskazuje, że region mazowiecki regionalny zajmuje 9. lokatę w kraju pod względem liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON, z udziałem 4,6% ogółu przedsiębiorstw w Polsce, oraz 9. lokatę pod względem liczby pracujących - 1,023 mln osób. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw w RMR wyniosły 7,2 mld zł, wobec 35,4 mld zł w RWS. Jednocześnie 77% nakładów inwestycyjnych w RMR przypadało na przemysł i budownictwo (Województwo Mazowieckie, 2021).

W regionie mazowieckim regionalnym większe znaczenie niż w RWS mają przemysł, budownictwo, rolnictwo, transport, usługi publiczne i lokalna przedsiębiorczość. RIS wskazuje, że przemysł koncentruje się przede wszystkim w Radomiu i Płocku, a w mniejszym stopniu także w Siedlcach, Ostrołęce i Mławie. Region wyróżnia się też większym udziałem podmiotów sektora rolniczego (Województwo Mazowieckie, 2021). Ta struktura powinna mieć bezpośrednie przełożenie na ofertę edukacyjną.

RMR nie jest jednak jednolity. Płock ma inną strukturę gospodarczą niż Radom, Siedlce pełnią inną funkcję niż Ostrołęka, a Żyrardów funkcjonuje w silniejszym powiązaniu z zachodnią częścią obszaru metropolitalnego Warszawy. Ciechanów i Ostrołęka obsługują obszary północne, w których większe znaczenie mają rozproszenie osadnictwa, dostępność usług publicznych i powiązania z gospodarką lokalną. Dlatego oferta edukacyjna i szkoleniowa powinna być projektowana na poziomie subregionalnym i powiatowym, a nie wyłącznie wojewódzkim.

POTENCJAŁ INNOWACYJNY I CYFROWY RMR (1)

RMR potrzebuje praktycznej absorpcji technologii dopasowanej do lokalnej struktury gospodarki.

Potencjał innowacyjny i cyfrowy regionu mazowieckiego regionalnego jest wyraźnie słabszy niż potencjał regionu warszawskiego stołecznego. RMR nie koncentruje firm technologicznych, usług zaawansowanych, kapitału zagranicznego i instytucji badawczo-rozwojowych w takim stopniu jak Warszawa i jej obszar funkcjonalny. Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku wskazuje, że 9 na 10 mazowieckich podmiotów z sekcji „informacja i komunikacja” działa w regionie warszawskim stołecznym, w tym 4 na 5 w samej Warszawie (Województwo Mazowieckie, 2021). Oznacza to, że RMR nie jest głównym centrum wytwarzania technologii cyfrowych, ale powinien być obszarem ich praktycznej absorpcji.

Dystans gospodarczy między obiema częściami województwa jest widoczny także w skali przedsiębiorczości i inwestycji. RIS wskazuje, że region mazowiecki regionalny zajmuje 9. lokatę w kraju pod względem liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON, z udziałem 4,6% ogółu przedsiębiorstw w Polsce, oraz 9. lokatę pod względem liczby pracujących - 1,023 mln osób. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw w RMR wyniosły 7,2 mld zł, wobec 35,4 mld zł w regionie warszawskim stołecznym. Jednocześnie 77% nakładów inwestycyjnych w RMR przypadało na przemysł i budownictwo (Województwo Mazowieckie, 2021).

Ta struktura ma istotne konsekwencje dla edukacji. Kompetencje technologiczne w RMR powinny być rozwijane przede wszystkim w powiązaniu z realną strukturą lokalnych gospodarek: przemysłem, budownictwem, energetyką, transportem, logistyką, rolnictwem, usługami technicznymi, opieką i administracją publiczną. Region nie musi kopiować modelu RWS opartego na koncentracji ICT, usług zaawansowanych i dużych organizacji. Powinien natomiast wzmacniać zdolność szkół, pracowników, małych i średnich firm oraz instytucji publicznych do wykorzystywania technologii w codziennej praktyce zawodowej.

Dystans innowacyjny między obiema częściami województwa jest widoczny również w europejskich wskaźnikach innowacyjności. RIS Mazowsze 2030 wskazuje, że region warszawski stołeczny zajmował 23. pozycję wśród regionów Europy Środkowo-Wschodniej pod względem odsetka firm MSP wprowadzających innowacje produktowe lub procesowe, natomiast region mazowiecki regionalny 53. pozycję. Dystans między regionami wynosił więc 30 pozycji (Województwo Mazowieckie, 2021). Dla RMR oznacza to potrzebę wzmacniania nie tylko zaawansowanej innowacyjności, ale także podstawowej zdolności przedsiębiorstw do modernizacji procesów, wykorzystywania danych, cyfryzacji obsługi klienta, automatyzacji i wdrażania rozwiązań organizacyjnych.

POTENCJAŁ INNOWACYJNY I CYFROWY RMR (2)

Cyfryzacja powinna wzmacniać codzienne kompetencje zawodowe mieszkańców, firm i instytucji, aby ograniczać dystans rozwojowy wobec regionu stołecznego.

Wyzwaniem jest także **niższy poziom kompetencji cyfrowych mieszkańców**. W opracowaniu Społeczeństwo informacyjne w liczbach 2023 województwo mazowieckie pozawarszawskie wypada słabiej niż średnia krajowa w podstawowych wskaźnikach kapitału cyfrowego. Odsetek osób posiadających podstawowe lub ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe wynosi tam 37%, wobec 43% w Polsce. Odsetek osób z ponadpodstawowymi umiejętnościami cyfrowymi wynosi 18%, wobec 21% w kraju. Niższy jest także odsetek osób posiadających co najmniej podstawowe umiejętności tworzenia treści cyfrowych - 54%, wobec 57% w Polsce (Ministerstwo Cyfryzacji, 2023).

Słabsza pozycja cyfrowa dotyczy również przedsiębiorstw. W województwie mazowieckim pozawarszawskim odnotowano m.in. drugi najniższy w Polsce odsetek firm kupujących usługi w chmurze, drugi najniższy odsetek firm wyposażających kadry w urządzenia mobilne z dostępem do sieci oraz drugi najniższy odsetek firm z systemami CRM do zbierania informacji o klientach. Region miał także najniższy w Polsce odsetek firm wykorzystujących media społecznościowe (Ministerstwo Cyfryzacji, 2023). To pokazuje, że problemem nie jest wyłącznie indywidualny poziom kompetencji mieszkańców, ale również słabsza cyfryzacja organizacyjna i biznesowa.

Z punktu widzenia polityki edukacyjnej **szczególnie ważne jest to, że kompetencje cyfrowe nie powinny być traktowane jako oddzielna kategoria umiejętności**. W RMR powinny być włączane w kształcenie zawodowe i techniczne: obsługę maszyn i urządzeń, dokumentację techniczną, logistykę, produkcję, rachunkowość, usługi publiczne, opiekę, administrację i komunikację z klientem. Kompetencje cyfrowe powinny być rozwijane jako część kwalifikacji zawodowych, a nie wyłącznie w ramach przedmiotów informatycznych.

Potencjał cyfrowy RMR należy więc rozumieć nie jako gotową przewagę, ale jako obszar wymagający wzmocnienia. Cyfryzacja może pomóc w zmniejszaniu dystansu wobec RWS, ale tylko wtedy, gdy będzie powiązana z edukacją zawodową, uczeniem się dorosłych i potrzebami lokalnych branż. Bez takiego podejścia automatyzacja i AI mogą raczej zwiększać nierówności między regionem stołecznym a pozostałą częścią województwa.

EDUKACJA I UCZENIE SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE (1)

Edukacja w RMR wymaga silniejszego powiązania szkół zawodowych z lokalnymi rynkami pracy oraz rozwiązania problemu niedoboru nauczycieli zawodu.

W RMR **edukacja powinna być analizowana przede wszystkim przez pryzmat dostępności, dopasowania do lokalnych rynków pracy i zdolności zatrzymywania kapitału ludzkiego**. W regionie o większym rozproszeniu osadnictwa niż w RWS kluczowe znaczenie mają szkoły ponadpodstawowe w ośrodkach subregionalnych, technika, szkoły branżowe, centra kształcenia zawodowego, doradztwo zawodowe i współpraca z pracodawcami. Szkoła pełni tu nie tylko funkcję edukacyjną, ale także stabilizacyjną: może ograniczać odpływ młodych osób, wzmacniać lokalne rynki pracy i zwiększać atrakcyjność osiedleńczą mniejszych miast.

Szczególnie ważne jest szkolnictwo zawodowe. Struktura gospodarki RMR - z większą rolą przemysłu, budownictwa, rolnictwa, transportu, energetyki i usług technicznych - wymaga kadr praktycznych. Barometr Zawodów 2026 dla regionu mazowieckiego regionalnego wskazuje deficyt m.in. elektryków i energetyków, kierowców samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych, magazynierów, monterów instalacji budowlanych, operatorów i mechaników sprzętu do robót ziemnych, spawaczy, pielęgniarek i położnych, lekarzy, fizjoterapeutów, psychologów i terapeutów oraz opiekunów osób starszych lub z niepełnosprawnością (Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie, 2025).

To pokazuje, że **potrzeby edukacyjne RMR są silnie powiązane z zawodami technicznymi, medyczno-opiekuńczymi i infrastrukturalnymi**. Nie są to wyłącznie zawody „tradycyjne”. Coraz częściej wymagają obsługi nowych technologii, znajomości procedur, aktualnych uprawnień, kompetencji cyfrowych, pracy z dokumentacją, komunikacji z klientem lub pacjentem oraz zdolności uczenia się w miejscu pracy. W konsekwencji szkolnictwo zawodowe powinno łączyć praktykę zawodową z kompetencjami cyfrowymi, językowymi, matematycznymi i społecznymi.

Najpoważniejszym ograniczeniem jest kadra edukacyjna. Barometr Zawodów 2026 wskazuje w RMR deficyt nauczycieli praktycznej nauki zawodu, nauczycieli przedmiotów zawodowych oraz nauczycieli szkół specjalnych i oddziałów integracyjnych (Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie, 2025). To problem systemowy: region potrzebuje szkolnictwa zawodowego, aby przygotowywać kadry dla lokalnej gospodarki, ale samo szkolnictwo zawodowe nie ma wystarczających zasobów kadrowych. Deficyt nauczycieli zawodu ogranicza więc zdolność RMR do reagowania na deficyty w innych branżach.

Szersze dane TALIS 2024 pokazują, że problem kadr edukacyjnych ma wymiar ogólnopolski. Polscy nauczyciele należą do najstarszych w Europie: przeciętny nauczyciel ma 48 lat, co dziesiąty osiągnął już wiek emerytalny, a tylko 4% nauczycieli ma mniej niż 30 lat (Paczuska, 2025). W RMR, gdzie szkoły funkcjonują często w mniejszych ośrodkach i na słabszych lokalnych rynkach pracy, trudności z odtwarzaniem kadr mogą być szczególnie dotkliwe.

EDUKACJA I UCZENIE SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE (2)

Rozwój kompetencji dorosłych powinien opierać się na krótkich, praktycznych formach uczenia blisko miejsca zamieszkania i potrzeb lokalnych pracodawców.

Znaczenie ma także rozwój zawodowy nauczycieli. TALIS wskazuje, że do najczęstszych barier doskonalenia należą brak czasu z powodu innych obowiązków, koszty oraz trudności związane z odległością i dojazdem (Paczuska, 2025). W RMR ta ostatnia bariera jest szczególnie istotna, bo **sieć osadnicza jest bardziej rozproszona, a dostęp do szkoleń, uczelni i placówek doskonalenia może być trudniejszy niż w regionie stołecznym**. Oznacza to potrzebę rozwijania szkoleń hybrydowych, lokalnych centrów doskonalenia i współpracy między szkołami w ramach ośrodków subregionalnych.

Istotne jest także uczenie się dorosłych. RMR ma wyższą stopę bezrobocia niż RWS, słabszą aktywność zawodową i większe zróżnicowanie lokalnych rynków pracy. We wrześniu 2025 r. stopa bezrobocia w RMR wyniosła 9,0%, wobec 2,3% w regionie warszawskim stołecznym i 4,4% w całym województwie mazowieckim (Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie, 2025). Oznacza to potrzebę rozwijania nie tylko edukacji młodzieży, ale także przekwalifikowania, podnoszenia kwalifikacji i aktywizacji dorosłych.

Dane PIAAC 2023 pokazują, że Polska ma niski poziom uczestnictwa dorosłych w edukacji pozaformalnej. W badaniu PIAAC udział osób dorosłych uczestniczących w edukacji pozaformalnej w ciągu ostatnich 12 miesięcy wyniósł w Polsce 21,2% Polska wyróżnia się też relatywnie niskimi wskaźnikami w innych źródłach: 21,5% w AES i 14,3% w LFS (Sitek, 2025). W RMR problem ten jest szczególnie istotny, ponieważ **odpływ młodych mieszkańców zwiększa znaczenie wykorzystania potencjału osób dorosłych już obecnych w regionie**.

PIAAC wskazuje również, że uczestnictwo w edukacji pozaformalnej jest silnie zróżnicowane według poziomu wykształcenia. W Polsce w uczeniu pozaformalnym uczestniczy 9,1% osób z niskim poziomem wykształcenia, 14,0% osób z wykształceniem średnim i policealnym oraz 38,9% osób z wykształceniem wyższym (Sitek, 2025). Oznacza to, że osoby najbardziej potrzebujące wzmocnienia kompetencji często najrzadziej uczestniczą w szkoleniach. **W RMR może to utrwalać nierówności kompetencyjne, szczególnie wśród osób bezrobotnych, biernych zawodowo, starszych i zatrudnionych w małych firmach.**

Uczenie się dorosłych w RMR powinno być więc projektowane blisko lokalnych potrzeb. Szczególne znaczenie mają krótkie, praktyczne formy rozwoju kompetencji: kursy zawodowe, uprawnienia branżowe, szkolenia cyfrowe, szkolenia dla opieki i zdrowia, kursy dla transportu, budownictwa, energetyki, rachunkowości, produkcji i usług technicznych. Ważne są także szkolenia w miejscu pracy, moduły weekendowe, kursy hybrydowe, walidacja umiejętności i współpraca z powiatowymi urzędami pracy.

NAJWAŻNIEJSZE LUKI SYSTEMOWE

RMR potrzebuje lepiej skoordynowanej polityki edukacyjnej, która odpowiada na rozproszenie terytorialne , odpływ mieszkańców, braki kadrowe, luki cyfrowe i zróżnicowane potrzeby lokalnych rynków pracy.

Wyzwania edukacyjne RMR wynikają z nakładania się kilku luk systemowych.

Pierwszą jest luka terytorialna. Region jest rozległy, słabiej zurbanizowany i bardziej rozproszony niż RWS. Dostęp do szkoły, doradztwa, praktyk zawodowych i szkoleń zależy od transportu, odległości od ośrodka subregionalnego oraz lokalnej dostępności usług.

Kolejnym **problematycznym obszarem jest demografia**. Region mazowiecki regionalny jest mniej atrakcyjny dla migrantów niż region warszawski stołeczny. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ wskazuje, że w latach 2013-2020 RMR miał ujemne saldo migracji, a odpływ dotyczył szczególnie młodszych kategorii wiekowych. Dokument określa to jako proces „drenażu mózgów”, widoczny przede wszystkim na terenach wiejskich i w małych miastach (Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego, 2022).

Istotna jest **luka kadrowa w edukacji**. Braki nauczycieli zawodowych i nauczycieli praktycznej nauki zawodu ograniczają zdolność szkół do przygotowywania pracowników dla branż deficytowych. Ten problem jest szczególnie istotny w RMR, gdzie szkolnictwo zawodowe powinno być jednym z głównych narzędzi wzmacniania lokalnych rynków pracy.

Jednocześnie **istotne jest dopasowanie kształcenia do lokalnych gospodarek**. W RMR występują jednocześnie wyższe bezrobocie niż w RWS i deficyty w wielu zawodach. Oznacza to, że problemem nie jest wyłącznie liczba miejsc pracy lub liczba kandydatów, ale dopasowanie kwalifikacji, uprawnień, doświadczenia, mobilności i oczekiwań pracowników do potrzeb pracodawców.

RMR osiąga słabsze wyniki niż średnia krajowa w zakresie podstawowych i ponadpodstawowych kompetencji cyfrowych (Ministerstwo Cyfryzacji, 2023). Wskazuje to na istotną **lukę cyfrową**. W warunkach rozwoju AI i automatyzacji może to ograniczać zdolność mieszkańców, firm, szkół i instytucji publicznych do korzystania z nowych technologii.

Kolejnym obszarem wymagającym działań **uczenie się dorosłych**. W Polsce w edukacji pozaformalnej uczestniczy relatywnie niewielka część dorosłych, a uczenie się jest silnie zróżnicowane według wykształcenia. Według PIAAC w Polsce w edukacji pozaformalnej uczestniczy 9,1% osób z niskim wykształceniem, 14,0% osób ze średnim wykształceniem i 38,9% osób z wyższym wykształceniem (Sitek, 2025). W RMR oznacza to ryzyko utrwalania nierówności kompetencyjnych.

Obszarem wymagającym działań jest również **usprawnienie koordynacji**. RMR nie jest jednolitym obszarem. Inne potrzeby mają Płock, Radom, Siedlce, Ostrołęka, Ciechanów, Żyrardów i otaczające je powiaty. Średnie wojewódzkie nie wystarczają do planowania oferty edukacyjnej. Potrzebne jest stałe łączenie danych o demografii, zawodach deficytowych, ofercie szkół, dostępności transportu, potrzebach pracodawców i aktywności dorosłych.

AI JAKO CZYNNIK PRZEBUDOWY EDUKACJI I PRACY (1)

AI w RMR powinna być wdrażana praktycznie w edukacji, zawodach i administracji, jako narzędzie wspierające codzienną pracę oraz rozwój lokalnych kompetencji.

Sztuczna inteligencja powinna być analizowana w RMR nie jako odległa technologia przyszłości, ale jako czynnik zmieniający wymagania wobec edukacji, pracy i uczenia się dorosłych. Jej znaczenie nie ogranicza się do sektora ICT. **AI może wpływać na administrację, edukację, produkcję, logistykę, usługi publiczne, ochronę zdrowia, obsługę klienta, księgowość, doradztwo i zarządzanie dokumentacją.**

Dla RMR szczególnie ważne jest **praktyczne podejście do AI**. Region nie jest głównym centrum sektora ICT, dlatego priorytetem nie powinno być wyłącznie kształcenie programistów lub specjalistów AI. Ważniejsze jest przygotowanie uczniów, nauczycieli, doradców zawodowych, pracowników administracji, przedsiębiorców i dorosłych pracowników do wykorzystywania narzędzi AI w codziennej pracy zawodowej.

Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie wskazuje, że sztuczna inteligencja może tworzyć zapotrzebowanie na nowe kompetencje i kwalifikacje, ale równocześnie zwiększać ryzyko dezaktualizacji części umiejętności. Wśród rekomendacji dla Mazowsza wskazywano m.in. potrzebę wzmacniania edukacji, systemów szkoleniowych, mechanizmów przekwalifikowania oraz partnerstw międzysektorowych (Nowakowska, 2025). Dla RMR oznacza to **konieczność włączenia AI do polityki edukacyjnej nie tylko w dużych ośrodkach, ale także w szkołach zawodowych, administracji lokalnej i małych firmach.**

W edukacji szkolnej AI może wspierać przygotowywanie materiałów dydaktycznych, personalizację uczenia się, informację zwrotną, ćwiczenia językowe, tworzenie scenariuszy zajęć i ograniczanie części obciążeń administracyjnych nauczycieli. Nie zastępuje to jednak nauczyciela. Przeciwnie - zwiększa znaczenie kompetencji, których nie można łatwo zautomatyzować: krytycznego myślenia, oceny wiarygodności informacji, komunikacji, współpracy, odpowiedzialności, kreatywności i rozumienia kontekstu (Bachoński, 2025).

W szkolnictwie zawodowym AI powinna być włączana do nauki konkretnych zawodów. W RMR szczególne znaczenie mają zastosowania w dokumentacji technicznej, logistyce, planowaniu produkcji, obsłudze klienta, rachunkowości, analizie danych, usługach publicznych, opiece i ochronie zdrowia. Uczeń technikum lub szkoły branżowej powinien uczyć się nie tylko obsługi narzędzia, ale także rozumienia jego ograniczeń, kontroli jakości wyników, ochrony danych i odpowiedzialnego korzystania z technologii.

AI może również zmieniać lokalne rynki pracy. W zawodach administracyjnych, biurowych, księgowych, logistycznych i usługowych część zadań może być automatyzowana. W zawodach technicznych i produkcyjnych rosnąć będzie znaczenie obsługi systemów cyfrowych, monitorowania procesów i pracy z danymi. Dla RMR oznacza to konieczność szybkiego rozwijania krótkich, praktycznych form uczenia się dorosłych, szczególnie dla osób pracujących w zawodach podatnych na automatyzację.

AI JAKO CZYNNIK PRZEBUDOWY EDUKACJI I PRACY (2)

Kluczowym ryzykiem AI w RMR jest pogłębianie nierówności kompetencji i osłabienie tradycyjnych ścieżek wejścia na rynek pracy.

Istotne jest także **ryzyko „urwanej drabiny kariery”**. Jeżeli AI przejmie część prostych zadań administracyjnych, analitycznych, księgowych lub biurowych, młodzi pracownicy mogą mieć mniej okazji do zdobywania pierwszego doświadczenia zawodowego. W RMR, gdzie lokalne rynki pracy są płytsze niż w Warszawie, może to szczególnie utrudniać wejście do zawodów wymagających praktyki. Doradztwo zawodowe i edukacja powinny więc uwzględniać zmianę struktury zadań na stanowiskach początkowych.

Największym ryzykiem jest pogłębianie różnic kompetencyjnych. Osoby i firmy z wyższymi kompetencjami cyfrowymi szybciej wykorzystają AI do zwiększenia produktywności. Osoby z niższymi kwalifikacjami mogą doświadczać większej presji automatyzacyjnej. Dlatego w RMR AI powinna być elementem szkoleń zawodowych, doradztwa, edukacji dorosłych i doskonalenia nauczycieli, a nie wyłącznie tematem dla sektora technologicznego.

KONSEKWENCJE DLA RYNKU PRACY RMR (1)

Rynek pracy RMR wymaga lepszego dopasowania kwalifikacji do lokalnych deficytów kadrowych, szczególnie w zawodach technicznych, medyczno-opiekuńczych, edukacyjnych i transportowych.

Rynek pracy RMR jest mniej chłonny i bardziej zróżnicowany niż rynek pracy regionu warszawskiego stołecznego. We wrześniu 2025 r. stopa bezrobocia w RMR wynosiła 9,0%, wobec 2,3% w RWS i 4,4% w całym województwie mazowieckim (Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie, 2025). Oznacza to, że w RMR niedobory pracowników w wybranych zawodach współistnieją z niewykorzystanymi zasobami pracy.

Najważniejszą konsekwencją jest rosnące znaczenie dopasowania kwalifikacji do lokalnych gospodarek. RMR potrzebuje kadr dla przemysłu, energetyki, budownictwa, transportu, logistyki, usług technicznych, ochrony zdrowia, opieki i edukacji. Barometr Zawodów 2026 wskazuje deficyt m.in. elektryków i energetyków, monterów instalacji budowlanych, operatorów i mechaników sprzętu do robót ziemnych, spawaczy, kierowców samochodów ciężarowych, magazynierów, lekarzy, pielęgniarek i położnych, fizjoterapeutów, psychologów i terapeutów oraz opiekunów osób starszych lub z niepełnosprawnością (Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie, 2025).

Branża medyczno-opiekuńcza jest jednym z obszarów deficytu. Niedobory lekarzy, pielęgniarek, opiekunów, psychologów i terapeutów wynikają nie tylko z niedostatecznej liczby kandydatów, ale także ze starzenia się ludności, rosnącego popytu na usługi opiekuńcze i zdrowotne oraz warunków pracy. W Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ wskazano, że RMR ma niższą dostępność do usług zdrowotnych: 36 łóżek szpitalnych na 10 tys. ludności, a w pięciu powiatach nie ma szpitali (Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego, 2022). Oznacza to, że deficyty medyczne i opiekuńcze są dla RMR szczególnie istotne z punktu widzenia jakości życia i dostępności usług publicznych.

Szczególna jest też **rola szkolnictwa zawodowego**. W RMR to ono powinno być jednym z głównych narzędzi odpowiedzi na deficyty kadrowe. Problem polega jednak na tym, że deficyt dotyczy także nauczycieli praktycznej nauki zawodu i nauczycieli przedmiotów zawodowych. Ogranicza to zdolność szkół do przygotowywania pracowników dla innych zawodów deficytowych. Braki kadrowe w edukacji stają się więc barierą dla całego lokalnego rynku pracy.

KONSEKWENCJE DLA RYNKU PRACY RMR (2)

Edukacja w RMR powinna pełnić funkcję stabilizującą lokalne gospodarki, łącząc planowanie subregionalne, zatrzymanie kapitału ludzkiego, przekwalifikowanie dorosłych i rozwój kompetencji cyfrowych.

Potrzebne jest **odróżnianie luk kompetencyjnych od braków kadrowych**. W części zawodów problemem jest niedopasowanie kwalifikacji, brak aktualnych uprawnień lub niewystarczające doświadczenie. Dotyczy to m.in. zawodów technicznych, budowlanych, elektroenergetycznych i produkcyjnych. W innych zawodach problemem jest raczej brak kandydatów, niska atrakcyjność pracy, trudne warunki zatrudnienia lub odpowiedzialność zawodowa. Dotyczy to szczególnie opieki, ochrony zdrowia, edukacji i transportu.

Na znaczeniu zyskuje **organizacja uczenia się dorosłych**. Przy odpływie młodych mieszkańców RMR nie może opierać podaży pracy wyłącznie na kolejnych rocznikach absolwentów. Konieczne jest lepsze wykorzystanie potencjału osób już obecnych na rynku pracy: bezrobotnych, biernych zawodowo, pracowników małych firm, osób z niższymi kwalifikacjami i osób starszych. Szczególne znaczenie mają krótkie formy przekwalifikowania, kursy zawodowe, uprawnienia branżowe i szkolenia cyfrowe.

Istnieje **ryzyko pogłębiania różnic cyfrowych**. Jeżeli szkoły, firmy i instytucje publiczne w RMR nie będą szybciej rozwijały praktycznych kompetencji cyfrowych, automatyzacja i AI mogą zwiększać dystans wobec regionu warszawskiego stołecznego. Dotyczy to zwłaszcza małych firm, pracowników o niższych kwalifikacjach oraz instytucji publicznych działających poza największymi ośrodkami.

Konieczne jest **planowanie rynku pracy na poziomie subregionalnym**. RMR nie jest jednolitym obszarem. Inne potrzeby mają Radom i powiat radomski, inne Płock, Siedlce, Ostrołęka, Ciechanów, Żyrardów i otaczające je powiaty. Dane wojewódzkie pokazują ogólny kierunek, ale nie wystarczają do projektowania kierunków kształcenia, szkoleń i doradztwa. Potrzebne jest stałe łączenie danych pochodzących od pracodawców, informacji z powiatowych urzędów pracy, danych edukacyjnych.

Najważniejszy wniosek dla rynku pracy RMR jest taki, że **edukacja musi stać się narzędziem lokalnej stabilizacji gospodarczej**. Jej zadaniem jest nie tylko przygotowanie młodzieży do wejścia na rynek pracy, ale także zatrzymywanie kapitału ludzkiego w regionie, przekwalifikowanie dorosłych, wzmacnianie zawodów deficytowych i podnoszenie kompetencji cyfrowych w branżach podstawowych dla lokalnych gospodarek.

WNIOSKI DLA ZSU I POLITYKI REGIONALNEJ (1)

RMR wymaga subregionalnej polityki umiejętności, łączącej lokalne planowanie edukacji, doradztwo, rozwój szkolnictwa zawodowego, uczenie dorosłych i praktyczne kompetencje cyfrowe.

Aktualizacja polityki umiejętności powinna traktować RMR jako region wymagający podejścia subregionalnego. Nie wystarczy przenosić rozwiązań właściwych dla Warszawy i jej obszaru metropolitalnego. RMR potrzebuje instrumentów dostosowanych do rozproszenia osadnictwa, odpływu młodych mieszkańców, lokalnych deficytów zawodowych, słabszej pozycji cyfrowej i większego znaczenia zawodów praktycznych.

Kluczowe **znaczenie ma planowanie oferty edukacyjnej bliżej lokalnych rynków pracy.** Kierunki kształcenia w technikach, szkołach branżowych i centrach kształcenia zawodowego powinny być uzgadniane z pracodawcami, powiatowymi urzędami pracy i samorządami. Szczególnie ważne są branże techniczne, medyczno-opiekuńcze, transportowe, budowlane, energetyczne, produkcyjne i usługowe.

Istotnym elementem polityki umiejętności powinno być także **wzmocnienie kadr szkolnictwa zawodowego.** Region potrzebuje mechanizmów pozyskiwania praktyków z rynku pracy do szkół, współprowadzenia zajęć przez pracodawców, elastycznych form zatrudniania specjalistów oraz wsparcia dla nauczycieli praktycznej nauki zawodu. Bez tego szkolnictwo zawodowe nie będzie w stanie skutecznie odpowiadać na deficyty kadrowe regionu.

Dużą **rolę powinno odgrywać doradztwo edukacyjno-zawodowe**, ponieważ w RMR wybory edukacyjne są silnie zależne od dostępności transportu, bliskości szkoły i lokalnej oferty. Doradztwo powinno dostarczać informacji o realnym zapotrzebowaniu na zawody, wymaganych kwalifikacjach, uprawnieniach, warunkach pracy i możliwych ścieżkach awansu. Powinno obejmować uczniów, osoby dorosłe, bezrobotnych oraz pracowników zagrożonych dezaktualizacją kwalifikacji.

RMR wymaga również **rozwaju uczenia się dorosłych blisko miejsca zamieszkania.** Priorytetem powinny być krótkie, praktyczne formy rozwoju kompetencji: kursy zawodowe, uprawnienia branżowe, szkolenia cyfrowe oraz szkolenia dla opieki, zdrowia, transportu, budownictwa, energetyki, rachunkowości, produkcji i usług technicznych. Szczególnie ważne jest wsparcie osób bezrobotnych, pracowników małych firm, osób o niższych kwalifikacjach i osób starszych.

Ważnym kierunkiem działań jest praktyczne **wzmacnianie kompetencji cyfrowych.** W RMR nie chodzi wyłącznie o kształcenie specjalistów ICT, lecz o włączanie narzędzi cyfrowych, automatyzacji i AI do zawodów technicznych, administracyjnych, produkcyjnych, usługowych, edukacyjnych i opiekuńczych. Kompetencje cyfrowe powinny stać się częścią nauki zawodu, szkoleń dorosłych i doskonalenia nauczycieli.

WNIOSKI DLA ZSU I POLITYKI REGIONALNEJ (2)

Kluczowe jest stworzenie subregionalnych ekosystemów kompetencji opartych na stałym monitorowaniu potrzeb, współpracy instytucji i wzmacnianiu zdolności mieszkańców do rozwoju zawodowego w regionie.

Polityka umiejętności powinna wyraźnie **odróżniać luki kompetencyjne od braków kadrowych**. W części zawodów problemem jest brak kwalifikacji, uprawnień lub doświadczenia, natomiast w innych - niska atrakcyjność pracy, trudne warunki, wynagrodzenia, brak kandydatów albo obciążenie odpowiedzialnością. Nie każdy deficyt da się rozwiązać szkoleniem. W zawodach edukacyjnych, medycznych, opiekuńczych i transportowych potrzebne są także działania dotyczące organizacji pracy, promocji zawodu i utrzymania pracowników.

Niezbędny jest **stały mechanizm monitorowania potrzeb kompetencyjnych na poziomie subregionalnym**. Powinien łączyć dane z Barometru Zawodów, informacje z powiatowych urzędów pracy, dane edukacyjne, sygnały od pracodawców, informacje o migracjach i dane o aktywności dorosłych. Tylko takie podejście pozwoli planować edukację w sposób odpowiadający realnym potrzebom RMR.

Najważniejszym zadaniem polityki regionalnej jest **stworzenie subregionalnych ekosystemów kompetencji, łączących szkoły, pracodawców, samorządy, instytucje rynku pracy, doradców zawodowych i organizacje szkoleniowe**. Ich celem powinno być nie tylko podnoszenie kwalifikacji, ale także wzmacnianie zdolności mieszkańców do pozostania, powrotu i rozwoju zawodowego w regionie.

PODSUMOWANIE

RMR potrzebuje subregionalnej polityki kompetencji, która łączy edukację, rynek pracy i rozwój lokalny, wzmacniając zdolność mieszkańców do pozostania, powrotu i rozwoju zawodowego w regionie.

Region mazowiecki regionalny wymaga innego podejścia do edukacji i kompetencji niż region warszawski stołeczny. Jego główne wyzwania wynikają z rozproszenia terytorialnego, odpływu młodych mieszkańców, starzenia się ludności, deficytów zawodowych, problemów kadrowych w edukacji i słabszej pozycji cyfrowej.

Najważniejszym zadaniem nie jest samo zwiększanie liczby szkoleń, lecz budowa **subregionalnych ekosystemów kompetencji**. Powinny one łączyć szkoły, pracodawców, samorządy, powiatowe urzędy pracy, doradców zawodowych i instytucje szkoleniowe. Ich rolą powinno być planowanie oferty edukacyjnej, rozwijanie praktyk i staży, wzmacnianie szkolnictwa zawodowego oraz organizowanie uczenia się dorosłych.

Edukacja w RMR powinna jednocześnie **odpowiadać na potrzeby lokalnych gospodarek i przygotowywać mieszkańców do zmian technologicznych**. Szczególne znaczenie mają zawody techniczne, medyczno-opiekuńcze, transportowe, budowlane, energetyczne, edukacyjne i usługowe. W tych obszarach potrzebne jest nie tylko kształcenie młodzieży, ale także przekwalifikowanie dorosłych i rozwój praktycznych kompetencji cyfrowych.

Kluczowym warunkiem powodzenia jest **wzmocnienie kadr edukacyjnych, zwłaszcza nauczycieli zawodowych**. Bez nich RMR będzie miał ograniczoną zdolność przygotowywania pracowników dla branż deficytowych. Szkolnictwo zawodowe powinno być traktowane jako jeden z głównych instrumentów rozwoju regionalnego, a nie jako wąski segment systemu edukacji.

RMR potrzebuje polityki umiejętności opartej na logice terytorialnej i subregionalnej. Jej celem powinno być **wzmacnianie zdolności mieszkańców do pozostania, powrotu i rozwoju zawodowego w regionie**. W warunkach presji demograficznej edukacja staje się jednym z najważniejszych narzędzi utrzymania potencjału społecznego i gospodarczego regionu mazowieckiego regionalnego.

4

BADANIE ILOŚCIOWE Z UDZIAŁEM NAUCZYCIELI

NAJCZĘŚCIEJ WYSTĘPUJĄCE PROBLEMY W EDUKACJI

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

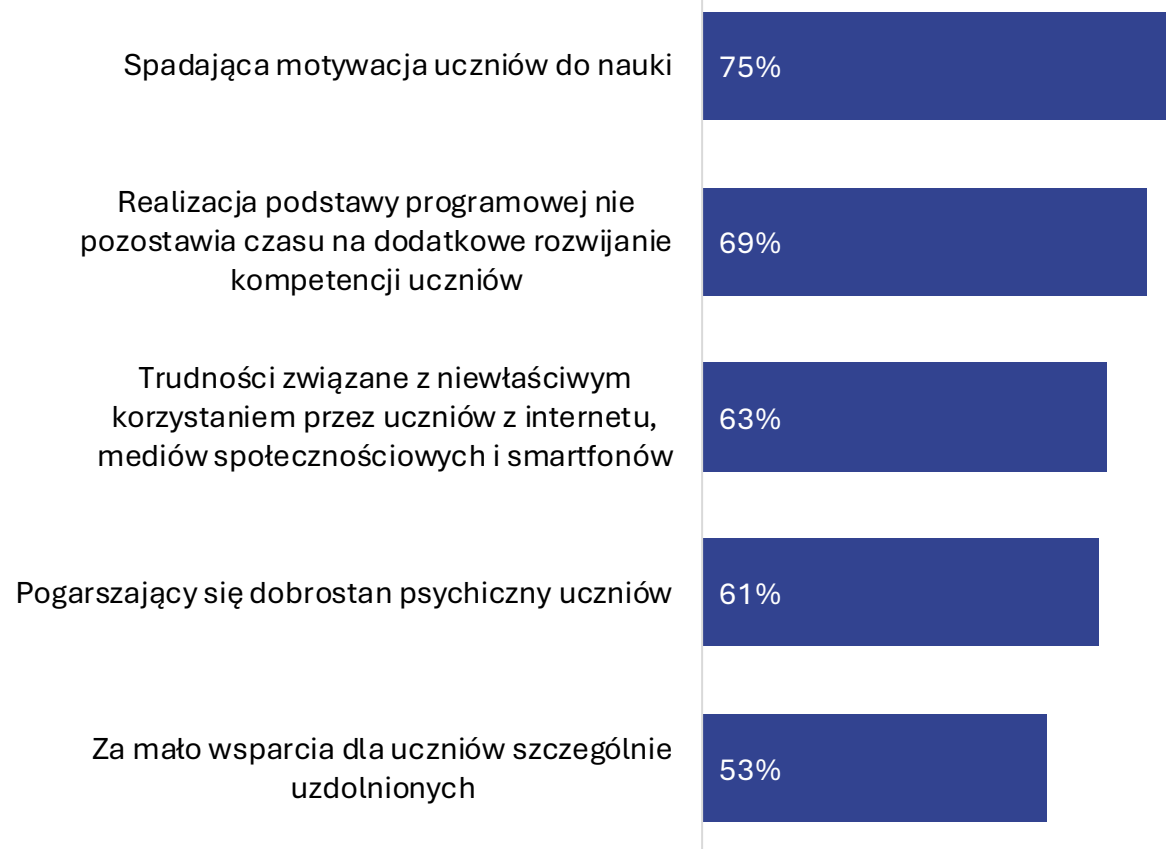
Według nauczycieli pracujących w szkołach z Regionu Mazowieckiego Regionalnego, największym aktualnie problemem jest **spadająca motywacja uczniów do nauki** – jako istotny problem z perspektywy własnej szkoły wskazało to wyzwanie 75% badanych.

Drugim istotnym problemem z perspektywy przedstawicieli szkół z Regionu Mazowieckiego Regionalnego **jest podstawa programowa, która nie pozostawia czasu na dodatkowe rozwijanie kompetencji uczniów** (69%).

Dostrzegane są również **trudności związane ze światem cyfrowym** – niewłaściwe korzystanie przez uczniów z internetu, mediów społecznościowych czy smartfonów (63%) oraz **pogarszający się dobrostan psychiczny uczniów** (61%).

Wśród głównych trudności znalazło się również **zbyt małe wsparcie dla uczniów szczególnie uzdolnionych** (53%).

Przedstawiono 5 problemów, które występują najczęściej (najwyższe odsetki wskazań odpowiedzi 4 i 5)

NAJRZADZIEJ WYSTĘPUJĄCE PROBLEMY W EDUKACJI

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

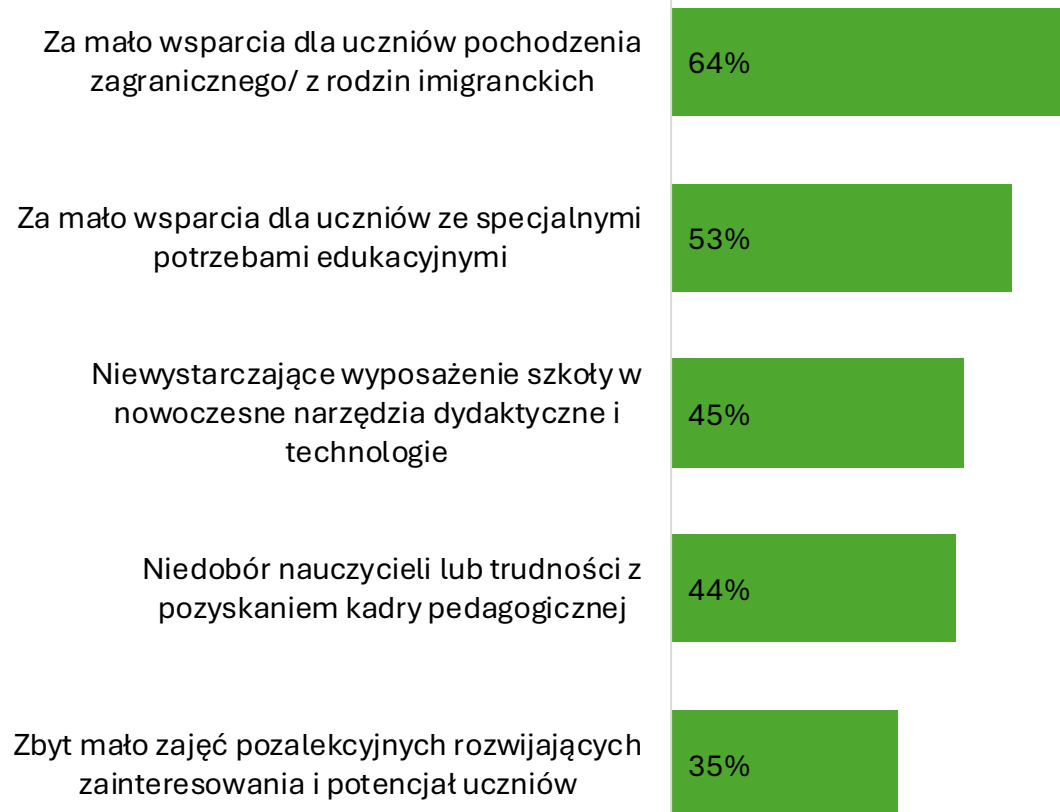
Z perspektywy nauczycieli ze szkół Regionu Mazowieckiego Regionalnego, najmniej istotnym problemem jest małe wsparcie dla uczniów pochodzenia zagranicznego/z rodzin imigranckich: brak występowania tego problemu wskazało 64% badanych.

Ponad połowa nauczycieli również nie dostrzegała problemów związanych ze zbyt małym wsparciem dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Rzadko wskazywano również na problemy związane z wyposażeniem szkół czy kadrą pedagogiczną.

Wśród rzadziej wymienianych problemów w edukacji w Regionie Mazowieckim Regionalnym znalazła się również dostępność zajęć pozalekcyjnych rozwijających zainteresowania i potencjał uczniów.

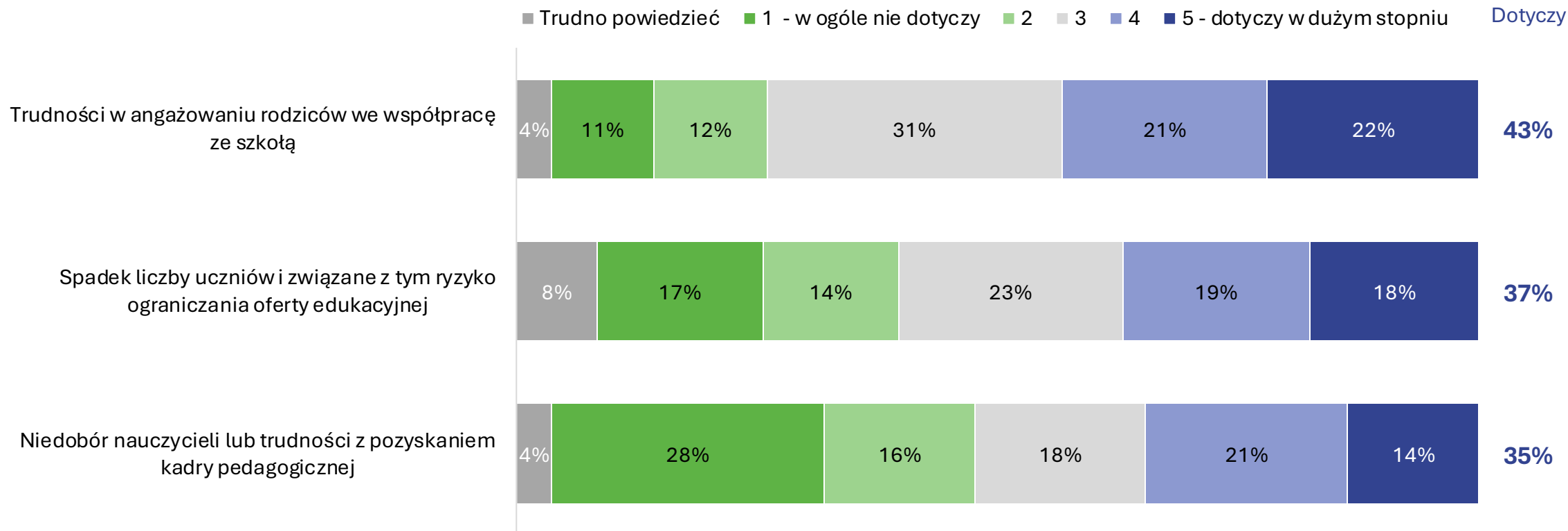
Przedstawiono 5 problemów, które najczęściej nie występują (najwyższe odsetki wskazań odpowiedzi 1 i 2)

WYZWANIA SZKÓŁ ZWIĄZANE Z DEMOGRAFIĄ, KADRĄ PEDAGOGICZNĄ I WSPÓŁPRACĄ Z RODZICAMI

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

Zdania na temat problemów związanych ze spadkiem liczby uczniów i związanym z tym ryzykiem ograniczenia oferty edukacyjnej **były podzielone** wśród nauczycieli z Regionu Mazowieckiego Regionalnego. **Większym problemem** z ich perspektywy **jest trudność w angażowaniu rodziców we współpracę ze szkołą** (43% identyfikujących taki problem). Trudności dotyczące pozyskania kadry pedagogicznej były rzadziej wskazywane – 44% nie diagnozowało takich problemów w swoich placówkach.

WYZWANIA SZKÓŁ ZWIĄZANE Z DEMOGRAFIĄ, KADRĄ PEDAGOGICZNĄ I WSPÓŁPRACĄ Z RODZICAMI

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

AB – RÓŻNICE ISTOTNE STATYSTYCZNIE.

Litera przy liczbie wskazuje, od której kategorii dana komórka różni się w sposób istotny.

		Wiek				Rodzaj szkoły	
		Do 35 lat	36-45 lat	46-55 lat	56 i więcej lat	Podstawowa	Ponadpodstawowa
		(A)	(B)	(C)	(D)	(A)	(B)
Spadek liczby uczniów i związane z tym ryzyko ograniczania oferty edukacyjnej	Brak problemu (1,2)	50%	31%	27%	33%	33%	30%
	Ani tak, ani nie (3)	18%	28%	22%	22%	24%	22%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	32%	37%	39%	35%	36%	38%
	Trudno powiedzieć	0%	34%	12%	10%	6%	10%
Niedobór nauczycieli lub trudności z pozyskaniem kadry pedagogicznej	Brak problemu (1,2)	18%	57%A C	34%	57%A C	52%B	38%
	Ani tak, ani nie (3)	9%	14%	21%	19%	18%	18%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	59%B D	28%	40%	24%	26%	42%A
	Trudno powiedzieć	14%B	1%	5%	0%	4%	3%
Trudności w angażowaniu rodziców we współpracę ze szkołą	Brak problemu (1,2)	14%	30%	22%	17%	24%	21%
	Ani tak, ani nie (3)	41%	33%	26%	34%	35%	27%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	41%	35%	47%	47%	36%	49%A
	Trudno powiedzieć	4%	2%	5%	2%	4%	3%

Odnotowano istotne różnice ze względu na wiek nauczycieli oraz rodzaj szkoły w opiniach dotyczących problemów z pozyskaniem kadry pedagogicznej. Częściej takie trudności zgłaszali młodszy nauczyciele oraz przedstawiciele szkół ponadpodstawowych. Z drugiej strony brak takiego problemu wskazywali częściej nauczyciele w wieku 36-45 lat lub najstarsi (56 lat i więcej), a także ze szkół podstawowych.

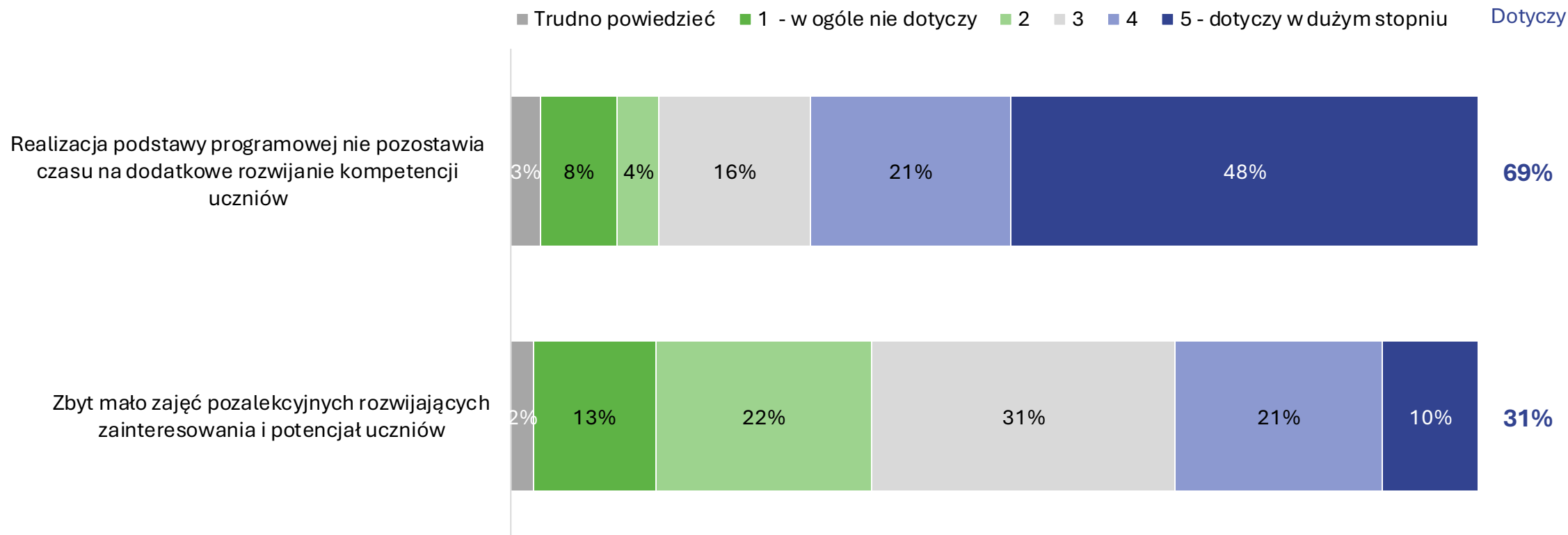
Trudności w angażowaniu rodziców we współpracę ze szkołami istotnie częściej dotyczą szkół ponadpodstawowych.

W przypadku opinii na temat spadku liczby uczniów nie odnotowano różnic istotnych statystycznie.

WYZWANIA SZKÓŁ ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ ZAJĘĆ

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

Wśród wyzwań dotyczących realizacji zajęć istotnym problemem jest realizacja podstawy programowej, która nie pozostawia czasu na dodatkowe rozwijanie kompetencji uczniów.

Większość nauczycieli nie odnotowała za to trudności z dostępnością zajęć pozalekcyjnych rozwijających zainteresowania i potencjał uczniów.

WYZWANIA SZKÓŁ ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ ZAJĘĆ

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

AB – RÓŻNICE ISTOTNE STATYSTYCZNIE.

Litera przy liczbie wskazuje, od której kategorii dana komórka różni się w sposób istotny.

		Wiek				Rodzaj szkoły	
		Do 35 lat	36-45 lat	46-55 lat	56 i więcej lat	Podstawowa	Ponadpodstawowa
		(A)	(B)	(C)	(D)	(A)	(B)
Realizacja podstawy programowej nie pozostawia czasu na dodatkowe rozwijanie kompetencji uczniów	Brak problemu (1,2)	18%	24%C	4%	12%	18%B	8%
	Ani tak, ani nie (3)	18%	7%	16%	26%B	18%	14%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	64%	64%	78%D	59%	59%	77%A
	Trudno powiedzieć	0%	5%	2%	3%	5%B	1%
Zbyt mało zajęć pozalekcyjnych rozwijających zainteresowania i potencjał uczniów	Brak problemu (1,2)	23%	39%	35%	34%	34%	36%
	Ani tak, ani nie (3)	32%	30%	33%	28%	34%	29%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	45%	30%	27%	38%	29%	33%
	Trudno powiedzieć	0%	1%	4%	0%	3%	2%

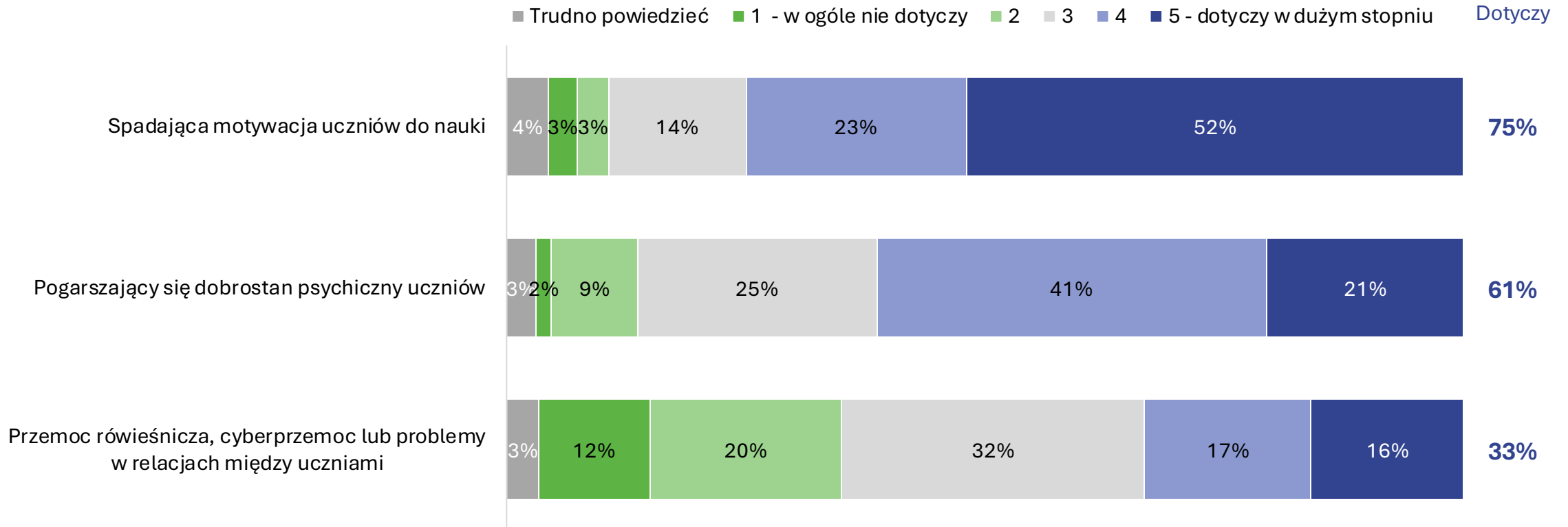
Problemy w zakresie realizacji podstawy programowej, która nie pozostawia czasu na dodatkowe rozwijanie kompetencji uczniów, istotnie częściej zgłaszali nauczyciele w wieku 46-55 lat oraz ze szkół ponadpodstawowych. Z drugiej strony częściej nie dostrzegali takiego problemu nauczyciele w wieku 36-45 lat oraz ze szkół podstawowych.

Opinie na temat zbyt małej dostępności zajęć pozalekcyjnych rozwijających zainteresowania i potencjał uczniów nie były istotnie zróżnicowane ze względu na wiek nauczycieli i rodzaj szkoły.

WYZWANIA SZKÓŁ W ZAKRESIE PROBLEMÓW EMOCJONALNYCH UCZNIÓW

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

Nauczyciele ze szkół Regionu Mazowieckiego Regionalnego dostrzegali problemy związane ze sferą psychiczną i emocjonalną uczniów.

Przede wszystkim wskazywano na spadającą motywację uczniów do nauki (75%) oraz pogarszający się dobrostan psychiczny uczniów (61%).

Zdania na temat przemocy rówieśniczej, cyberprzemocy i problemów w relacjach między uczniami były podzielone (33% zauważało taki problem, podczas gdy 32% twierdziło, że nie dotyczy ich placówki).

WYZWANIA SZKÓŁ W ZAKRESIE PROBLEMÓW EMOCJONALNYCH UCZNIÓW

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

AB – RÓŻNICE ISTOTNE STATYSTYCZNIE.

Litera przy liczbie wskazuje, od której kategorii dana komórka różni się w sposób istotny.

		Wiek				Rodzaj szkoły	
		Do 35 lat	36-45	46-55	56 i więcej	Podstawowa	Ponadpodstawowa
		(A)	(B)	(C)	(D)	(A)	(B)
Pogarszający się dobrostan psychiczny uczniów	Brak problemu (1,2)	5%	19%D	10%	3%	19%B	4%
	Ani tak, ani nie (3)	27%	33%	22%	21%	35%B	17%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	68%	46%	64%B	73%B	43%	76%A
	Trudno powiedzieć	0%	3%	4%	3%	3%	3%
Przemoc rówieśnicza, cyberprzemoc, problemy w relacjach między uczniami	Brak problemu (1,2)	32%	30%	31%	35%	20%	41%A
	Ani tak, ani nie (3)	18%	31%	30%	41%	42%B	24%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	50%	35%	35%	22%	33%	33%
	Trudno powiedzieć	0%	4%	4%	2%	5%	2%
Spadająca motywacja uczniów do nauki	Brak problemu (1,2)	5%	7%	3%	12%	4%	8%
	Ani tak, ani nie (3)	9%	13%	11%	26%	13%	15%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	82%	73%	83%D	59%	75%	75%
	Trudno powiedzieć	4%	7%	3%	3%	7%B	2%

Pogarszający się dobrostan psychiczny uczniów istotnie częściej wskazywali jako duży problem nauczyciele starsi, w wieku 46 lat i więcej, a także uczący w szkołach ponadpodstawowych.

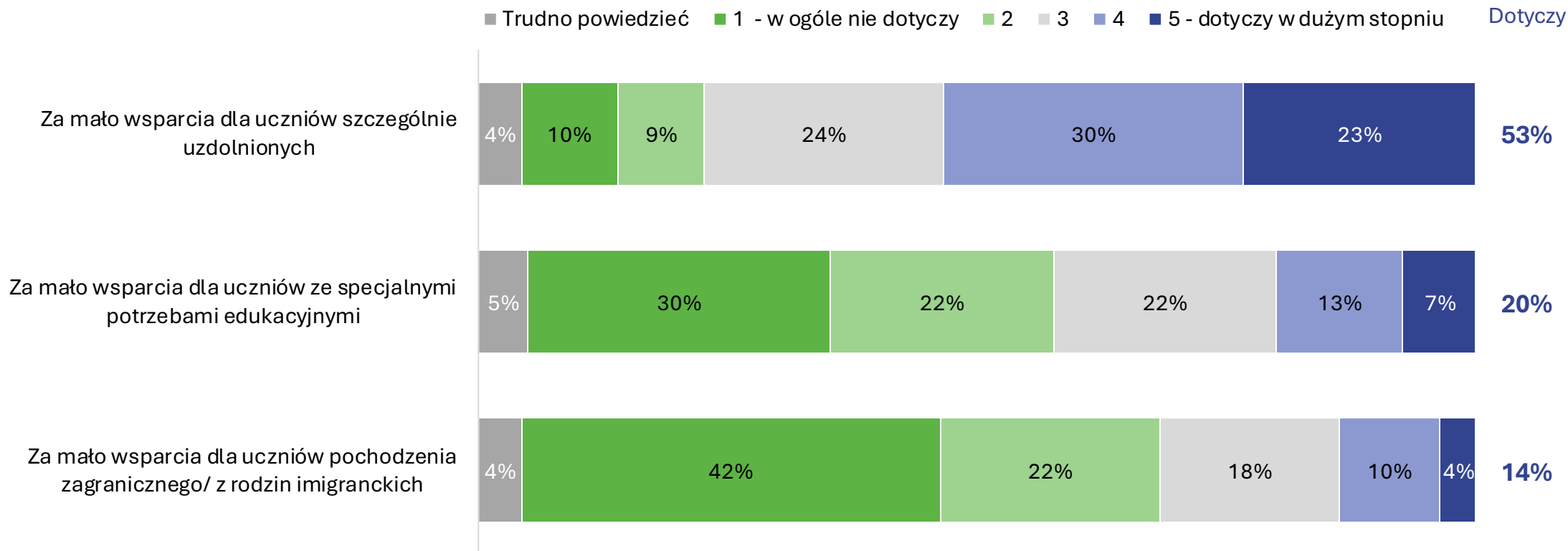
Z kolei na spadającą motywację do nauki jako ważny problem istotnie częściej zwracali uwagę nauczyciele w wieku 46-55 lat.

Przemoc rówieśnicza, cyberprzemoc, czy problemy w relacjach między uczniami istotnie rzadziej były identyfikowane jako problem przez nauczycieli szkół ponadpodstawowych.

WYZWANIA SZKÓŁ W ZAKRESIE WSPARCIA DLA RÓŻNYCH GRUP UCZNIÓW

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

Biorąc pod uwagę wsparcie dla różnych grup uczniów, to zdaniem badanych nauczycieli największym problemem jest zbyt małe wsparcie dla uczniów szczególnie uzdolnionych (53%).

Wsparcie dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi lub pochodzenia zagranicznego/z rodzin imigranckich, najczęściej nie było postrzegane jako problematyczne.

WYZWANIA SZKÓŁ W ZAKRESIE WSPARCIA DLA RÓŻNYCH GRUP UCZNIÓW

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

AB – RÓŻNICE ISTOTNE STATYSTYCZNIE.

Litera przy liczbie wskazuje, od której kategorii dana komórka różni się w sposób istotny.

		Wiek				Rodzaj szkoły	
		Do 35 lat	36-45	46-55	56 i więcej	Podstawowa	Ponadpodstawowa
		(A)	(B)	(C)	(D)	(A)	(B)
Za mało wsparcia dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	Brak problemu (1,2)	36%	36%	57%B	71%A B	53%	53%
	Ani tak, ani nie (3)	46%C D	29%	19%	14%	27%	19%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	18%	31%D	19%	7%	16%	23%
	Trudno powiedzieć	0%	4%	5%	9%	4%	5%
Za mało wsparcia dla uczniów szczególnie uzdolnionych	Brak problemu (1,2)	9%	19%	16%	28%	10%	25%A
	Ani tak, ani nie (3)	36%	32%D	22%	12%	24%	24%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	55%	45%	56%	57%	62%B	47%
	Trudno powiedzieć	0%	4%	6%	3%	4%	5%
Za mało wsparcia dla uczniów pochodzenia zagranicznego/ z rodzin imigranckich	Brak problemu (1,2)	54%	55%	60%	90%A B C	62%	66%
	Ani tak, ani nie (3)	18%	19%	21%	10%	19%	17%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	14%	24%	14%	0%	15%	13%
	Trudno powiedzieć	14%	2%	6%	0%	4%	4%

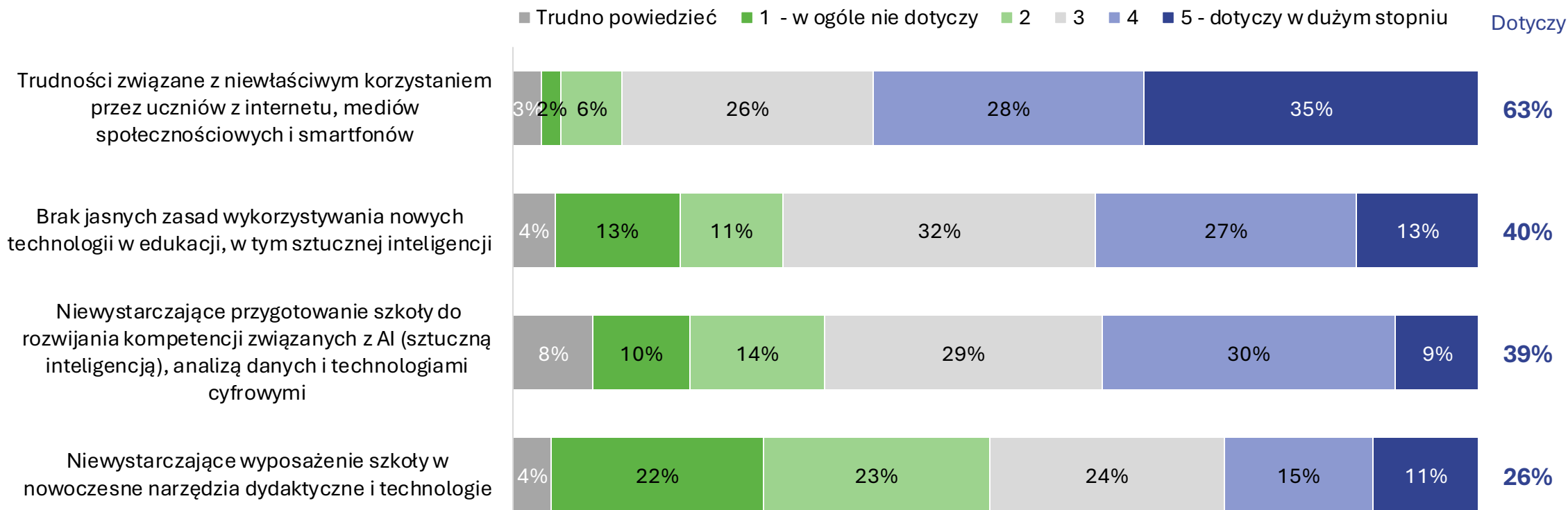
Problem zbyt małego wsparcia dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi istotnie częściej zgłaszali nauczyciele w wieku 36-45 lat. Z kolei zbyt małe wsparcie dla uczniów szczególnie uzdolnionych istotnie częściej było wskazywane przez nauczycieli ze szkół podstawowych.

Brak problemu ze wsparciem dla uczniów pochodzenia zagranicznego/z rodzin imigranckich wskazywali przede wszystkim nauczyciele najstarsi, w wieku 56 lat i więcej.

WYZWANIA SZKÓŁ ZWIĄZANE Z DOSTĘPEM I KORZYSTANIEM Z NOWYCH TECHNOLOGII

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

W temacie nowych technologii, jako największe wyzwanie wskazywano trudności związane z korzystaniem przez uczniów z internetu, mediów społecznościowych i smartfonów.

W dalszej kolejności identyfikowano problemy dotyczące braku jasnych zasad wykorzystywania nowych technologii w edukacji, czy niewystarczającego przygotowania szkoły do rozwijania kompetencji związanych z nowymi technologiami. Z kolei wyposażenie szkół w nowoczesne narzędzia dydaktyczne i technologie najczęściej nie stanowiło problemu.

WYZWANIA SZKÓŁ ZWIĄZANE Z DOSTĘPEM I KORZYSTANIEM Z NOWYCH TECHNOLOGII

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

AB – RÓŻNICE ISTOTNE STATYSTYCZNE.

Litera przy liczbie wskazuje, od której kategorii dana komórka różni się w sposób istotny.

		Wiek				Rodzaj szkoły	
		Do 35 lat	36-45 lat	46-55 lat	56 i więcej lat	Podstawowa	Ponadpodstawowa
		(A)	(B)	(C)	(D)	(A)	(B)
Niewystarczające wyposażenie szkoły w nowoczesne narzędzia dydaktyczne i technologie	Brak problemu (1,2)	32%	46%	37%	67%^{A C}	39%	50%
	Ani tak, ani nie (3)	18%	30%	25%	19%	31%^B	19%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	45%^D	21%	34%^D	9%	26%	27%
	Trudno powiedzieć	5%	3%	4%	5%	4%	4%
Brak jasnych zasad wykorzystywania nowych technologii w edukacji, w tym sztucznej inteligencji	Brak problemu (1,2)	23%	24%	17%	38%^C	24%	24%
	Ani tak, ani nie (3)	36%	37%	32%	24%	39%^B	27%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	36%	33%	48%	33%	32%	46%^A
	Trudno powiedzieć	5%	6%	3%	5%	5%	4%

Niewystarczające wyposażenie szkoły w nowoczesne narzędzia dydaktyczne i technologie istotnie częściej było wskazywane jako duży problem przez młodszych nauczycieli oraz nauczycieli w wieku 46-55 lat. Z kolei najstarsi nauczyciele kwestie te najrzadziej postrzegali jako trudności w swoich szkołach.

Brak jasnych zasad wykorzystywania nowych technologii w edukacji istotnie częściej były zgłaszane jako problem przez nauczycieli ze szkół ponadpodstawowych. Ponownie kwestia ta była najmniej problematyczna dla najstarszych nauczycieli.

WYZWANIA SZKÓŁ ZWIĄZANE Z DOSTĘPEM I KORZYSTANIEM Z NOWYCH TECHNOLOGII

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

AB – RÓŻNICE ISTOTNE STATYSTYCZNIE.

Litera przy liczbie wskazuje, od której kategorii dana komórka różni się w sposób istotny.

		Wiek				Rodzaj szkoły	
		Do 35 lat	36-45 lat	46-55 lat	56 i więcej lat	Podstawowa	Ponadpodstawowa
		(A)	(B)	(C)	(D)	(A)	(B)
Trudności związane z niewłaściwym korzystaniem przez uczniów z internetu, mediów społecznościowych i smartfonów	Brak problemu (1,2)	5%	9%	9%	9%	9%	8%
	Ani tak, ani nie (3)	18%	22%	24%	38%	25%	27%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	73%	64%	65%	52%	62%	63%
	Trudno powiedzieć	4%	5%	2%	2%	4%	2%
Niewystarczające przygotowanie szkoły do rozwijania kompetencji związanych z AI (sztuczną inteligencją), analizą danych i technologiami cyfrowymi	Brak problemu (1,2)	27%	19%	17%	47%B C	23%	25%
	Ani tak, ani nie (3)	27%	35%	26%	28%	30%	27%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	41%	36%	47%D	22%	38%	40%
	Trudno powiedzieć	5%	10%	10%	3%	9%	8%

Niewystarczające przygotowanie szkoły do rozwijania kompetencji związanych z AI, analizą danych i technologiami cyfrowymi istotnie częściej jako problem wskazywali nauczyciele w wieku 46-55 lat. Z drugiej strony najrzadziej dostrzegali w tej kwestii problemy dla szkoły nauczyciele najstarsi.

Nie odnotowano różnic istotnych statystycznie w kwestii opinii na temat trudności związanych z niewłaściwym korzystaniem przez uczniów z internetu. We wszystkich grupach analitycznych postrzegano tę kwestię jako szczególnie problematyczną.

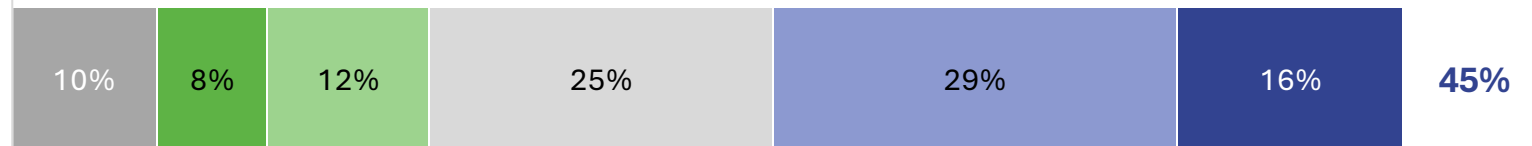
WYZWANIA SZKÓŁ W ZAKRESIE WSPÓŁPRACY Z RYNKIEM PRACY

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

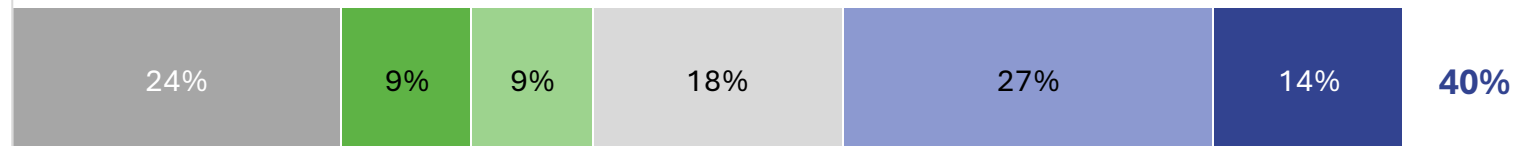
Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

■ Trudno powiedzieć ■ 1 - w ogóle nie dotyczy ■ 2 ■ 3 ■ 4 ■ 5 - dotyczy w dużym stopniu Dotyczy

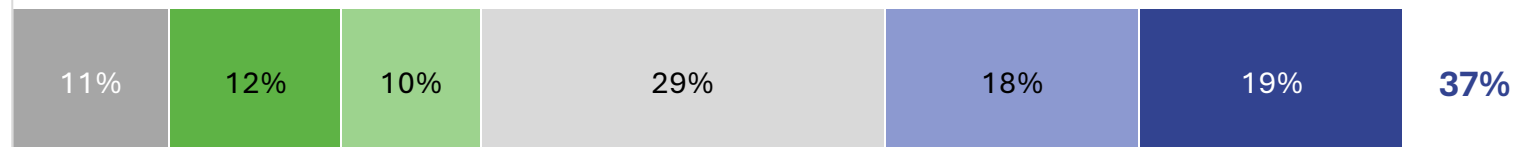
Niedostosowanie kompetencji rozwijanych w szkole do zmieniających się potrzeb rynku pracy

Zbyt słaba współpraca szkoły z pracodawcami i lokalnym rynkiem pracy

Ograniczony dostęp uczniów do praktycznych doświadczeń zawodowych, projektów, staży, praktyk, wizyt studyjnych

Wśród wyzwań związanych z powiązaniem edukacji z rynkiem pracy przede wszystkim dostrzegano problemy w niedostosowaniu kompetencji rozwijanych w szkole do zmieniających się potrzeb rynku pracy (45%).

Dostrzegano również problemy związane ze zbyt słabą współpracą szkół z pracodawcami (40%) oraz ograniczony dostęp uczniów do praktycznych doświadczeń zawodowych (37%).

WYZWANIA SZKÓŁ W ZAKRESIE WSPÓŁPRACY Z RYNKIEM PRACY

Q: W jakim stopniu poniższe problemy są obecne w szkole, w której Pan/i pracuje?

Każde stwierdzenie oceniane na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że problem w ogóle nie dotyczy szkoły respondenta, a 5 – dotyczy w bardzo dużym stopniu

AB – RÓŻNICE ISTOTNE STATYSTYCZNIE.

Litera przy liczbie wskazuje, od której kategorii dana komórka różni się w sposób istotny.

		Wiek				Rodzaj szkoły	
		Do 35 lat	36-45	46-55	56 i więcej	Podstawowa	Ponadpodstawowa
		(A)	(B)	(C)	(D)	(A)	(B)
Zbyt słaba współpraca szkoły z pracodawcami i lokalnym rynkiem pracy	Brak problemu (1,2)	9%	19%	14%	29%	16%	19%
	Ani tak, ani nie (3)	27%	19%	20%	9%	20%	16%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	27%	42%	44%	34%	42%	39%
	Trudno powiedzieć	37%	20%	22%	28%	22%	25%
Niedostosowanie kompetencji rozwijanych w szkole do zmieniających się potrzeb rynku pracy	Brak problemu (1,2)	18%	20%	16%	29%	16%	23%
	Ani tak, ani nie (3)	36%	30%	24%	12%	25%	24%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	41%	39%	48%	50%	48%	43%
	Trudno powiedzieć	5%	11%	12%	9%	11%	10%
Ograniczony dostęp uczniów do praktycznych doświadczeń zawodowych, projektów, staży, praktyk, wizyt studyjnych	Brak problemu (1,2)	18%	21%	15%	43%B C	22%	22%
	Ani tak, ani nie (3)	27%	34%	29%	22%	37%B	22%
	Problem obecny w dużym stopniu (4,5)	55%	26%	47%B D	24%	25%	47%A
	Trudno powiedzieć	0%	19%	9%	10%	16%B	8%

Problemy ograniczonego dostępu uczniów do praktycznych doświadczeń zawodowych istotnie częściej zgłaszali nauczyciele w wieku 46-55 lat oraz ze szkół ponadpodstawowych.

W przypadku tematu współpracy szkoły z pracodawcami lub niedostosowaniem kompetencji rozwijanych w szkole do zmieniających się potrzeb rynku pracy nie odnotowano różnic istotnych statystycznie ze względu na wiek nauczyciela czy rodzaj reprezentowanej szkoły.

5

**BADANIE JAKOŚCIOWE
Z UDZIAŁEM NAUCZYCIELI
I DORADCÓW
ZAWODOWYCH**

NAJWAŻNIEJSZE WYNIKI BADANIA JAKOŚCIOWEGO

NAJWAŻNIEJSZE WYNIKI BADANIA JAKOŚCIOWEGO

Badanie jakościowe pozwoliło zmapować te wyzwania, które stanowią największą trudność dla nauczycieli w ich codziennej pracy:

- **Zmiany w funkcjonowaniu poznawczym i społecznym uczniów.** Nauczyciele obserwują regres podstawowych umiejętności poznawczych i społecznych, co przypisują nadmiernej obecności technologii w życiu dzieci. Uczniowie mają trudności z koncentracją i utrzymaniem motywacji do nauki, a także z selekcją informacji oraz krytyczną oceną ich wiarygodności. Nauczyciele zwracają również uwagę na postawę „minimalizmu edukacyjnego”, polegającą na dążeniu do zaliczenia materiału przy możliwie najmniejszym nakładzie pracy. Ponadto zauważalny jest spadek sprawności językowej oraz umiejętności formułowania wniosków. Relacje rówieśnicze przenoszą się do sieci, co skutkuje zanikiem bezpośredniej komunikacji nawet podczas wspólnego przebywania w jednej przestrzeni. Uczniowie mają problemy z „analogowymi” czynnościami, np. korzystaniem ze spisu treści, słowników papierowych, a nawet z takimi podstawowymi czynnościami, jak wiązanie butów. Obserwuje się wzrost liczby dzieci z problemami emocjonalnymi, co jest potęgowane przez nierealny obraz świata kreowany w mediach społecznościowych.
- **Napięcia w relacjach szkoła-dom.** Rodzice często negują kompetencje nauczycieli, wymuszając wyższe oceny lub podważając metody pracy, występując z pozycji siły, czasem nawet grożąc. Nauczyciele wskazują też na polaryzację postaw rodzicielskich: z jednej strony nadopiekuńczość („strzepywanie pytku”), z drugiej – całkowite odpuśczenie kontroli nad dzieckiem w szkole średniej. Od szkoły oczekuje się przejęcia funkcji wychowawczej, których nie realizuje dom, przy unikaniu odpowiedzialności rodziców za postępy dziecka, czy wyrównywanie deficytów.

NAJWAŻNIEJSZE WYNIKI BADANIA JAKOŚCIOWEGO

- **Prestiż zawodu nauczyciela systematycznie spada.** Nauczyciel postrzegany jest jako dostawca usług w systemie, gdzie klientami są rodzice. Z drugiej strony nauczyciel musi wkładać coraz więcej wysiłku, aby zainteresować uczniów, lekcje muszą przypominać show, co jest wyczerpujące i nie zawsze skuteczne wobec przebodźcowania młodzieży.
- **Lawinowy wzrost liczby uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych.** Nauczyciele mówią o „pladze” orzeczeń i opinii, które często traktowane są przez rodziców jako „wytrych” do ułatwień egzaminacyjnych, a nie realna potrzeba wsparcia. Praca z uczniami SPE jest utrudniona, ponieważ nauczyciele nie mają narzędzi, a także przygotowania do indywidualizacji pracy przy 30-osobowych grupach. Część rodziców unika diagnozowania dzieci lub zataja orzeczenia, ponieważ obawiają się stygmatyzacji dziecka.
- **Duża liczba uczniów z rodzin imigranckich** (głównie z Ukrainy) stanowi wyzwanie organizacyjne i dydaktyczne, zwłaszcza w zakresie bariery językowej i różnic w kulturze edukacyjnej, co utrudnia nie tylko codzienną pracę, ale też rzetelną diagnozę psychologiczno-pedagogiczną. Choć w wielu szkołach aklimatyzacja przebiega pomyślnie, problemem jest brak systemowych rozwiązań dotyczących obowiązkowych lekcji języka i rozliczania rodziców z postępów dzieci.
- **Sposób organizacji szkoły i zawartość podstawy programowej są nieefektywne.** System oceniania i programy nie przystają do współczesnych realiów. Nauczyciele krytykują nagłe zmiany wprowadzane bez konsultacji z praktykami i wynikający z tego brak przewidywalności i stabilizacji w ich pracy. Zbiurokratyzowanie szkoły ogranicza czas na realną pracę z uczniem. Ponadto nauczyciele czują się osamotnieni w konfrontacji z roszczeniowymi rodzicami, często nie znajdując oparcia w dyrekcji.

NAJWAŻNIEJSZE WYNIKI BADANIA JAKOŚCIOWEGO

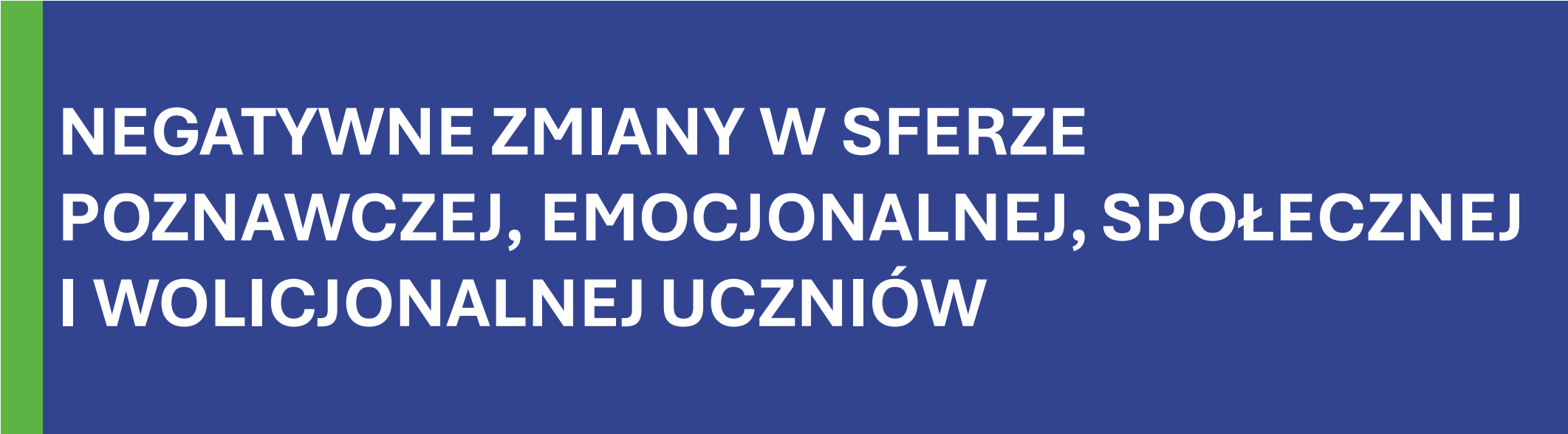
- **Rozwój technologii, w tym sztucznej inteligencji (AI), jest postrzegany ambiwalentnie.** Czat GPT jest powszechnie używany do odrabiania prac domowych bez refleksji, co zabija samodzielność uczniów i pozbawia nauczycieli narzędzia dydaktycznego (zadawanie prac domowych przestaje mieć sens). Uzależnienie od smartfonów staje się coraz większym problemem najmłodszego pokolenia, dlatego niektóre szkoły wprowadzają całkowite zakazy korzystania z urządzeń na przerwach, co przynosi pozytywne efekty w integracji uczniów. Jednocześnie nauczyciele są zdania, że możliwość odbierania uczniom komórek powinna być lepiej umocowana w prawie. Obserwuje się pewne nierówności w kompetencjach cyfrowych - uczniowie sprawnie poruszają się w social mediach, ale nie potrafią obsłużyć podstawowych programów biurowych (Word, Excel)
- **Niż demograficzny jest w regionie problemem bardziej odczuwalnym niż w Warszawie.** Niektórzy nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących obawiają się utraty pracy ze względu na brak naboru do klas o profilach humanistycznych. W szkołach wiejskich i mniejszych ośrodkach drastycznie spada liczba oddziałów, co zmusza szkoły do przyjmowania uczniów bezkrytycznie, by przetrwać (głównie w liceach). Kiedy jednak licea „biją się” o uczniów, w mniejszych ośrodkach renesans przeżywają szkoły branżowe.
- **Wyzwania komunikacyjne i edukacyjne w regionie.** Na terenach wiejskich Mazowsza brak dogodnych dojazdów determinuje wybory edukacyjne uczniów, a w skrajnych przypadkach uczniowie rezygnują z nauki na poziomie ponadpodstawowym.

PROPONOWANE ROZWIĄZANIA WZMACNIAJĄCE FUNKCJONOWANIE SZKOŁY

- W zakresie programu i metod nauczania:
 - **Stabilizacja w systemie oświaty** - ograniczenie liczby chaotycznych reform i zmian programowych.
 - **Odbiurokratyzowanie szkoły**, aby pozwolić nauczycielom przeznaczyć więcej czasu na pracę z uczniami.
 - **Włączenie do programu nauczania obszarów kształtujących kompetencje miękkie** i umiejętności z zakresu życia codziennego.
 - **Edukowanie uczniów w zakresie korzystania z nowoczesnych technologii**, w tym AI, w kierunku bardziej kreatywnego ich wykorzystania i krytycznej oceny wiarygodności pozyskiwanych informacji oraz cyberhigieny.
- Dla nauczycieli:
 - **Większe zaufanie do nauczycieli, ich wiedzy i kompetencji** ze strony Ministerstwa, Organu Prowadzącego, dyrekcji i rodziców.
 - **Odbudowanie autorytetu nauczycieli** zarówno wobec uczniów jak i rodziców przez wyposażenie ich w realne narzędzia egzekwowania wiedzy i pożądanых zachowań oraz większe wsparcie ze strony dyrekcji w ewentualnych sporach.
 - Elementem wsparcia dla nauczycieli mogłyby być **wprowadzenie systemowych rozwiązań obligujących rodziców do współpracy ze szkołą** i odpowiedzialności za proces wychowawczy

PROPONOWANE ROZWIĄZANIA WZMACNIAJĄCE FUNKCJONOWANIE SZKOŁY

- Dla uczniów:
 - **Zniwelowanie wykluczenia komunikacyjnego w mniejszych miejscowościach**, aby uczniowie podejmowali wybory edukacyjne zgodnie z zainteresowaniami, a nie według możliwości dojazdu.
 - **Zróżnicowanie oferty edukacyjnej profilowanych liceów ogólnokształcących szkół zawodowych na danym obszarze**, aby absolwenci szkół podstawowych mieli wybór kierunków i przedmiotów rozszerzonych.
 - **Organizacja spotkań z absolwentami** szkół ponadpodstawowych, którzy odnieśli sukces, by budować realne wyobrażenie o ścieżkach karier.
 - **Stworzenie realnej propozycji edukacyjnej dla uczniów nie spełniających wymogów szkół zawodowych** i zahamowanie zjawiska negatywnej selekcji do szkół ogólnokształcących.
- Dla doradców zawodowych:
 - **Korelacja doradztwa zawodowego z rynkiem** - zwiększenie liczby godzin doradztwa w szkołach podstawowych i wpisanie go na świadectwo (bez oceny), aby podnieść rangę przedmiotu.
 - Systemowe wsparcie w postaci **materiałów dydaktycznych dla doradców** oraz wskazanie klucza wyboru testów dostępnych w Internecie.

NEGATYWNE ZMIANY W SFERZE POZNAWCZEJ, EMOCJONALNEJ, SPOŁECZNEJ I WOLICJONALNEJ UCZNIÓW

ŻYCIE W ŚWIECIE WIRTUALNYM

Dzieci i młodzież są coraz bardziej uzależnione od mediów społecznościowych i coraz mniej przygotowane do radzenia sobie w świecie rzeczywistym.

- Badani nauczyciele zauważają że uczniowie, korzystający ze smartfonów bez ograniczeń, są wystawieni na ciągle zmieniające się, silne bodźce, co powoduje problemy z funkcjonowaniem w świecie realnym:
 - jest im bardzo trudno skupić uwagę przez 45 minut lekcji, zwłaszcza prowadzonej tradycyjnymi metodami, bez multimediiów,
 - bezkrytycznie przyjmują przedstawiane w internecie treści, często wyrwane z kontekstu lub niesprawdzone,
 - nie potrafią czerpać wiedzy z żadnych innych źródeł, nie czytają książek,
 - mają kłopot z korzystaniem z podręczników, np. nie wiedzą jak działa i po co jest spis treści.
- Badani sygnalizowali, że w ich szkołach obecny jest problem nękania i agresji w komunikatorach i mediach społecznościowych, ale nie mając do nich dostępu, mają ograniczoną wiedzę i niewielkie możliwości działania.

*Czyli Instagram, sociale, to uzależnienie. Ciężko z tym walczyć, właśnie przez to, że te dzieci już mają tak chemicznie obniżoną umiejętność skupienia.
(nauczyciele szkół podstawowych)*

*Trudno jest im też rozwiązywać problemy, które z tego życia wirtualnego, z tej rzeczywistości wirtualnej przechodzą na grunt rzeczywistości takiej realnej.
(nauczyciele szkół ponadpodstawowych)*

Bo my tutaj nie śledzimy naszych uczniów gdzieś tam na profilach, a często rozwiązujemy właśnie problemy związane z tą agresją słowną i nie tylko, bo część dzieci nas o to prosi. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

I bardzo często właśnie u nas zdarzały się właśnie takie nieprzyjemne sytuacje, gdzie ktoś kogoś właśnie w ten sposób obrażał, czy tam był cyberbullying czy coś w tym stylu. (nauczyciele szkół podstawowych)

OBNIŻENIE KOMPETENCJI POZNAWCZYCH

Nauczyciele muszą szukać nowych sposobów efektywnego, angażującego uczniów przekazywania wiedzy.

- Nauczyciele zauważają, że nawet w szkole ponadpodstawowej uczniowie mają duży problem z utrzymaniem uwagi na lekcji. To zmusza nauczycieli do szukania innych sposobów przekazywania wiedzy, najczęściej wykorzystujących nowe technologie, bo te sposoby są uczniom znane i przemawiają do nich.
- Jednocześnie respondenci podkreślają, że w przypadku niektórych przedmiotów, szczególnie ścisłych, muszą pozostać przy tradycyjnych sposobach nauczania i to sprawia uczniom problem.
- Uczniowie mają też kłopot z wyszukiwaniem i selekcjonowaniem informacji, nawet w internecie, ponieważ są nastawieni na odbiór gotowych treści przygotowanych przez chat GPT.
- To powoduje u nich stopniowy zanik umiejętności logicznego i krytycznego myślenia, przez co stają się podatni na manipulację i fake newsy.
- Wskazany problem wydaje się mieć charakter generacyjny – te same obserwacje mają nauczyciele szkół stołecznych.

Jak ja bym miała z nimi pracować tylko z podręcznikiem albo powiedzmy tylko z jakimiś kartami pracy papierowymi, to oni by mi wszyscy posnęli już w pierwszych minutach. (doradcy zawodowi)

Uczniowie by teraz chcieli, żeby to było jakieś tam 5D. Jakieś okulary VR i tak dalej, to wtedy może tak. A już takie zwykłe animacje, jakiś film to to już tak ciężko ich zainteresować. (nauczyciele szkół podstawowych)

Zauważamy, że te interakcje między nimi są właściwie na bardzo niskim poziomie. Mają problem z wyrażaniem myśli, z precyzyjnością myślenia też. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

Potem się okazuje, że wiecie, mamy skorzystać z książki i mamy odpowiedzieć na kilka pytań z tekstu. I te dzieci kompletnie nie potrafią selekcjonować tych informacji, nie wiedzą, gdzie w ogóle tego szukać. (nauczyciele szkół podstawowych)

UCZNIOWIE STOŁECZNI I REGIONALNI- RÓŻNICE

Nauczyciele są zgodni co do tego, że łatwiej i przyjemniej jest pracować z uczniami z małych szkół regionalnych niż stołecznych.

- Respondenci mają zróżnicowane doświadczenia dotyczące motywacji uczniów do nauki, ale wydaje się, że jest ona wyższa w szkołach w mniejszych miejscowościach.
- Nauczyciele ze szkół wiejskich obserwują, że część dzieci wykazuje bardzo duże ambicje i chętnie się uczy, ponieważ edukacja stanowi dla nich przepustkę do lepszego życia i do szkoły średniej w mieście.
- Jednocześnie badania wskazują, że uczniowie, którzy przenieśli się do ich szkół z Warszawy różnią się zachowaniem od tych lokalnych:
 - są zdecydowanie mniej zmotywowani do nauki,
 - mają luźny stosunek do obowiązków, są „zblazowani”,
 - są mniej zdyscyplinowani, bardziej roszczeniowi i aroganccy,
 - mają zły wpływ na miejscowych uczniów.
- Generalnie uczniowie szkół poza Warszawą lepiej współpracują z nauczycielami, są ambitni i sprawiają mniej kłopotów wychowawczych.

Nie ma problemu z dyscypliną, ponieważ młodzież w edukacji widzi szansę na wyjście gdzieś dalej. Problemy pojawiają się wówczas, kiedy przenoszą się uczniowie z większego miasta mają takie bardziej roszczeniowe podejście, luźny stosunek do obowiązku nauki. (doradcy zawodowi)

W warszawskich szkołach odbywa się to: ktoś wchodzi, wychodzi, robi co swoje i żegna się z młodzieżą, dając im to, czego oni oczekują, czyli nic. (nauczyciele szkół podstawowych)

W mniejszych placówkach, bardziej na obrzeżach, te dzieci bywają czasem mniej odważne, trochę bardziej wyciszone. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

Mam 11 kilometrów do Piaseczna, to są już „warszawiaki”, które osiedlają się tam na tych wsiach, a więc różnica jest kolosalna. (nauczyciele szkół podstawowych)

BRAK SAMODZIELNOŚCI VERSUS BRAK NADZORU

Z jednej strony badani obserwują wyręczanie dzieci w wielu obszarach przez rodziców, z drugiej tendencję do pozostawiania uczniów szkół ponadpodstawowych samym sobie.

- Respondenci widzą u rodziców dwie skrajne postawy:
 - nadopiekuńczość i nadmierna kontrola życia dzieci we wszystkich obszarach (również na poziomie szkoły ponadpodstawowej)
 - całkowity brak nadzoru w momencie, kiedy dziecko kończy szkołę podstawową w imię przekonania, że jest już dorosłe.
- Rodzice o postawie nadopiekuńczej rodzice chcą pozostać z dzieckiem w stałym kontakcie, aby utrzymać poczucie kontroli nad nim.
W takiej relacji dzieci nie mają przestrzeni do usamodzielniania się, nie uczą się podejmowania decyzji i tracą poczucie sprawczości.
- W przypadku postawy braku nadzoru rodzice dzieci w wieku 15-16 pozostawiają je bez wsparcia. Tymczasem jest ono nadal niezbędne, aby wspomóc je w ważnych decyzjach czy sytuacjach problematycznych, a także aby wskazać właściwy kierunek postępowania w życiu.
- Zdarza się też tak, że brak samodzielności dzieci wynika z deficytów rodziców, którzy również słabo radzą sobie w pewnych sferach życia.

A poza tym dzieci są nieporadne, ale niestety rodzice też nieporadni są. Ja dzisiaj jestem po rekrutacji. No i okazało się, że większość rodziców nie rozumie tego, w jaki sposób należy poświadczyć obywatelstwo dziecka. (doradcy zawodowi)

Ja jestem z młodzieżą na wycieczce, a młody człowiek dzwoni do rodzica i pyta, czy może wejść i coś sobie kupić. Dla mnie to jest niepojęte, taka ciągła kontrola, taki młody człowiek zdaje relację rodzicowi z każdej minuty pobytu. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

I to mnie przeraża, że tutaj w szkole podstawowej był pod tym tak zwanym kloszem, krótka smycz. Rodzic stawał jak ten policjant i pilnował wszystkiego. Był gotowy nauczycielowi przegryźć tętnicę jak coś tam po jego myśli nie szło. A w szkole średniej to już dziecko - radź sobie sam, jesteś dorosły, ja ci ufam. nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

TRUDNOŚCI W ANGAŻOWANIU RODZICÓW WE WSPÓŁPRACĘ ZE SZKOŁĄ

RELACJA RODZICÓW ZE SZKOŁĄ Z POZYCJI SIŁY

Nauczyciele skarżą się na brak szacunku i traktowanie „z góry” ze strony rodziców.

- Według respondentów na przestrzeni ostatnich 20 lat charakter współpracy rodziców ze szkołą diametralnie się zmienił: dawniej szkoła była niepodważalnym autorytetem, obecnie jest traktowana jak usługodawca.
- W ramach takiej relacji rodzice stawiają wymagania w postaci dostarczenia usługi i to wykonanej na ich warunkach i według ich oczekiwań.
- Nauczyciele ze szkół w regionie mazowieckim obserwują postępującą radykalizację postaw rodziców w sytuacjach konfliktowych:
 - w najłagodniejszej wersji rodzice składają skargę do dyrektora szkoły
 - kolejnym stopniem eskalacji jest wnoszenie skarg bezpośrednio do kuratorium oświaty, z pominięciem dyrekcji szkoły
 - zdarzają się również rodzice, których skargi skutkują wszczęciem kontroli kuratorskich w szkole.
- Zakładnikami roszczeniowej postawy rodziców są zarówno nauczyciele jak i dyrektorzy szkół, którzy niejednokrotnie czują się zastraszani i chcąc uniknąć nieprzyjemności w postaci kontroli, uginają się pod presją rodziców.

Albo ta nadmierna opiekuńczość, gdzie gotowi są nas zastraszyć sądem, wszystkim, co tylko mogą, bądź właśnie takie totalne odpuścić i radź sobie, radź sobie sam. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

Takie negocjowanie jakichś zachowań i jak coś tylko się nie podoba, to u nas tak jest, że zaraz do dyrekcji jest skarga. (nauczyciele szkół podstawowych)

Jest znowu taki dyrektor, który nie ma takich kompetencji, żeby się w jakiś sposób przeciwstawić rodzicom, to się będzie bał, że taki rodzic będzie się na nim mścił, bo na przykład, naśle kontrole czy coś takiego. (nauczyciele szkół podstawowych)

Zdarza się, że prośba o współpracę jest traktowana jako atak, zarzut wobec rodzica i rodzic zamiast być wspierający, współpracujący jest wręcz atakujący i nawet grożący. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych).

BRAK ZAUFANIA DO SZKOŁY ZE STRONY RODZICÓW

Nauczyciele odbierają próbę kontrolowania ich pracy przez rodziców jako brak zaufania do ich kompetencji i wiedzy.

- Fakt, że rodzice czują się uprawnieni do wtrącania się i kontrolowania pracy nauczycieli może wynikać z kilku przyczyn:
 - rodzice kontrolujący każdy aspekt życia swoich dzieci z pozycji „wiedzących lepiej” ingerują również w sferę edukacji,
 - rodzice wywierają na nauczycielach presję na obniżenie wymagań, ponieważ w ten sposób wyraża się ich skłonność do ułatwiania swoim dzieciom życia,
 - nadopiekuńczy rodzice wyręczają dzieci w wielu kwestiach, również „reprezentując” je w konfliktowych czy trudnych sytuacjach.
- Poważnym problemem według badanych jest tendencja do wymuszania przez rodziców na nauczycielach podwyższania ocen. Rodzice żądają uzasadnienia dla wystawionej oceny, naciskają na jej poprawę - czasem proszą, a czasem grożą.
- Według badanych rodzicom często bardziej zależy na ocenach niż samym dzieciom.

U mnie w szkole dochodzi do takich kuriozalnych sytuacji, że rodzice wskazują nam, co my mamy robić w swojej pracy. (nauczyciele szkół podstawowych)

Rodzice jakby nie mają takiego zaufania, że my wiemy, co my robimy. (nauczyciele szkół podstawowych)

Postawi się dziecku ocenę i za sekundę jest informacja w Wulkanie czy w Librusie i trzeba się wytłumaczyć, to czasami mam wrażenie, że rodzicowi bardziej zależy niż dziecku. (nauczyciele szkół podstawowych)

Cały czas my musimy lawirować pomiędzy takim zadowoleniem rodzica a wiedzą ucznia. Czasem po prostu rodzice wymuszają te wyższe oceny. (nauczyciele szkół podstawowych)

Oni są takimi klientami szkoły, co chcą to dostają, a czasami przychodzą z reklamacją. (nauczyciele szkół podstawowych)

NISKI POZIOM ODPOWIEDZIALNOŚCI RODZICÓW

Współpraca nauczycieli z rodzicami jest trudna również dlatego, że część z nich uchyla się od współpracy ze szkołą oraz od własnego wkładu w proces edukacyjny i wyrównywanie trudności swoich dzieci.

- Badani obserwują, że z jednej strony rodzice ingerują w decyzje nauczycieli dotyczące ich dzieci, z drugiej wydają się nie rozumieć, że pewne ich działania lub zaniechania utrudniają nauczycielom pracę z ich dziećmi.
- Po pierwsze dotyczy to sytuacji częstych absencji uczniów za zgodą rodziców, np. ze względu na częste wyjazdy. To skutkuje brakiem ocen, niezaliczonymi pracami klasowymi i brakiem podstaw do wystawienia oceny semestralnej.
- Drugi obszar dotyczy uczniów z orzeczeniami, dla których szkoły organizują zajęcia wyrównawcze. Niestety rodzice często rezygnują z tych zajęć, nie dowożą na nie dzieci i sami również nie zapewniają swoim dzieciom wsparcia, nie pracują z nimi.
- Negatywny skutek takiego zaniechania ze strony rodziców jest podwójny: szkoła ponosi koszty zatrudnienia specjalisty, a nauczyciele mają problem w pracy z uczniem z deficytami, który nie pracuje, aby je wyrównać.
- Respondenci uważają, że takie zachowania świadczą o niskiej świadomości i braku odpowiedzialnego podejścia rodziców.

„Ale często jest też tak, że wynikające jakieś zalecenia z poradni, z tych orzeczeń, czyli zajęcia jakieś dodatkowe TUSy, czyli treningu umiejętności społecznych bądź korekcyjno-kompensacyjne i przysługujące dziecku, Więc dyrekcja szuka specjalisty, a rodzic przychodzi i rezygnuje. (nauczyciele szkół podstawowych)

Są rozliczani nauczyciele z tych opinii, co nauczyciel robi w szkole. Ale rodzic już nie jest rozliczany. (nauczyciele szkół podstawowych)

Ja mam dysgrafię, ja już nic nie muszę. Czyli ten rodzic nie musi z tym dzieckiem usiąść w domu i przepisać 10 razy ten sam tekst, żeby mu wyrobić rękę, żeby on się starał jakoś tam zrobić, bo on ma dysgrafię. I to rozwiązuje cały problem. (nauczyciele szkół podstawowych)”

ZMIANY DEMOGRAFICZNE

NIŻ DEMOGRAFICZNY

Niż demograficzny jest zdecydowanie bardziej widoczny w szkołach regionalnych niż stołecznych, co wpływa na jakość pracy nauczycieli i motywację uczniów.

- Respondenci mocno odczuwają niż demograficzny w szkołach podstawowych i oceniają po malejącej liczbie dzieci w przedszkolach, że ta tendencja się utrzyma.
- Bezpośrednim skutkiem tego zjawiska jest bardzo mała liczba uczniów w klasach szkoły podstawowej (3-6 osób), co bardzo utrudnia pracę nauczycieli i nie zapewnia właściwych interakcji społecznych między dziećmi.
- Pośrednio niż demograficzny wpływa demobilizująco na uczniów starszych klas podstawówki, którzy wiedzą, że szkoły średnie w regionie walczą o uczniów i że zostaną oni przyjęci bez względu na wyniki w nauce i na egzaminach ósmoklasisty.
- Reakcja ze strony samorządów jest taka, że ograniczają otwieranie poszczególnych oddziałów w szkołach branżowych lub technikach.

U nas, w wiejskich szkołach mam wrażenie, że jest też takie podejście, że nie ma motywacji do nauki, do tego, żeby gdzieś tam osiągnąć lepsze wyniki, bo i tak dzieciaki wiedzą, że zostaną przyjęte do każdej szkoły, do której złożą papiery, bo jest ich coraz mniej. (doradcy zawodowi)

Pracuje się tragicznie, bo w tych małych klasach od 1 do 3 to jest okropieństwo. Dwie, 3, 4 osoby to jest najgorsze co może być, jeszcze jak ktoś zachoruje. (nauczyciele szkół podstawowych)

Widzimy, że jest coraz mniej dzieci w przedszkolach. To się zaraz przełoży na podstawówkę, przełoży się na szkoły średnie za parę, parę lat. I to jest ogromny problem. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

Teraz rzeczywiście bywają roczniki, że na przykład organ prowadzący nie pozwala nam robić naboru do jakiejś klasy, bo stwierdza, że jest mało osób. Także już w szkołach średnich widać, że jest mniej. . (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

WZROST LICZBY OBCOKRAJOWCÓW

Nauczyciele szkół regionalnych mają w większości dobre doświadczenia w pracy w dziećmi spoza polski, głównie z Ukrainy.

- Podobnie jak w Warszawie, największą grupę obcokrajowców w szkołach stanowią dzisiaj Ukraińcy pochodzący zarówno z emigracji od 2022 roku (pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę) jak i wcześniejszej.
- Wśród respondentów przeważają pozytywne opinie na temat pracy z dziećmi z Ukrainy, które są w większości dobrze zintegrowane, swobodnie posługują się językiem polskim i sprawnie funkcjonują w systemie edukacji.
- Zdaniem badanych wielu uczniów z Ukrainy jest bardziej zmotywowanych do nauki i pracuje solidniej niż polscy koledzy. Nauczyciele chwalą też ich wysoki poziom znajomości języka angielskiego.
- Nauczyciele mają również pozytywne wrażenia na temat współpracy z rodzicami uczniów obcokrajowców.
- Pojawiły się jednak głosy, że część uczniów z Ukrainy, zwłaszcza w szkole podstawowej, ma problemy z integracją ze względu na różnice kulturowe.

„Teraz te dzieci fajnie się zaaklimatyzowały, już są kilka lat, u nas także dobrze sobie funkcjonują. Bardzo dobrze się współpracuje też z domem rodzinnym, z mamą i dziećmi, uczniowie, pozostali rówieśnicy ich zaakceptowali. (doradcy zawodowi)

Jeżeli uczeń jest z dobrą znajomością polskiego i jest zmotywowany, to on po prostu nie odstaje od swoich polskich kolegów. Ja bym powiedziała, że nawet etos pracy u wielu tych uczniów jest dużo większy niż u naszych polskich dzieci. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

Także mam dzieci ukraińskie. No i nie ma tutaj z nimi żadnego problemu. Uczą się naprawdę na bardzo wysokim poziomie, świetnie znają język angielski, są bardzo obowiązkowe i żadnych konfliktów w klasie nie ma. (doradcy zawodowi)

Ale to też są różnice kulturowe całkowicie w funkcjonowaniu, nawet na co dzień. To już nie chodzi nawet o naukę, ale to już chodzi o zachowanie na przerwach. (nauczyciele szkół podstawowych)

WZROST LICZBY UCZNIÓW O SPECJALNYCH POTRZEBACH 1/2

Wzrost liczby dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych zderza się z nieprzygotowaniem części nauczycieli do właściwego radzenia sobie z nimi.

- Podobnie jak w Warszawie, również w szkołach regionu mazowieckiego respondenci dostrzegają w ostatnich latach gwałtowny wzrost liczby orzeczeń i opinii wystawianych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne.
- Część z nich zdaniem nauczycieli jest nieuzasadniona i wydawana „na zamówienie” rodziców, zwłaszcza przez egzaminami ósmoklasisty, aby zapewnić dzieciom specjalne warunki ich pisania (np. wydłużony czas pisania egzaminu). W małych szkołach dochodzi przy tym do zaskakujących przypadków, kiedy wszyscy ósmoklasiści korzystają z dostosowań warunków egzaminacyjnych.
- Brak również wsparcia systemowego dla samych nauczycieli, którzy w toku swojej edukacji, często 20, 30 lat temu, nie zostali przygotowani do pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami, ponieważ wiele występujących dziś trudności rozwojowych i edukacyjnych nie było wówczas diagnozowanych.
- Według badanych część uczniów o specjalnych potrzebach dobrze radzi sobie w zwykłych klasach, pod warunkiem, że mają wsparcie w domu.

Często są te diagnozy mylne, więc są takie, które sobie bardzo dobrze radzą w szkołach masowych, a są takie, które naprawdę powinny być w szkole specjalnej. (doradcy zawodowi)

W jakim celu to robi? Dlatego, że ze względu na orzeczenie ma wydłużony egzamin ósmoklasisty i na przykład u nas w szkole w tym roku tyle było orzeczeń, że wszyscy mieli wydłużony specjalny. Sam nam prawie brakowało do tego, żeby umiejscowić tych uczniów. (nauczyciele szkół podstawowych)

Jeżeli mamy tutaj do czynienia z dziećmi, z Aspergerem czy z różnymi dys, to one sobie radzą lepiej, gorzej. Może to nie są uczniowie piątkowi, ale potrafią sobie świetnie poradzić, nawet ci z obniżoną możliwością intelektualną. To zależy oczywiście od domu i od wsparcia. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

I też są uczniowie z ADHD i wystarczy taki jeden uczeń w klasie bądź dwóch i lekcja lekcja leci. (nauczyciele szkół podstawowych)

WZROST LICZBY UCZNIÓW O SPECJALNYCH POTRZEBACH 2/2

Poważnym problemem jest zaniechanie przez rodziców diagnozowania dzieci oraz zatajanie informacji o posiadanych przez nie orzeczeniach i opiniach dotyczących specjalnych potrzeb edukacyjnych.

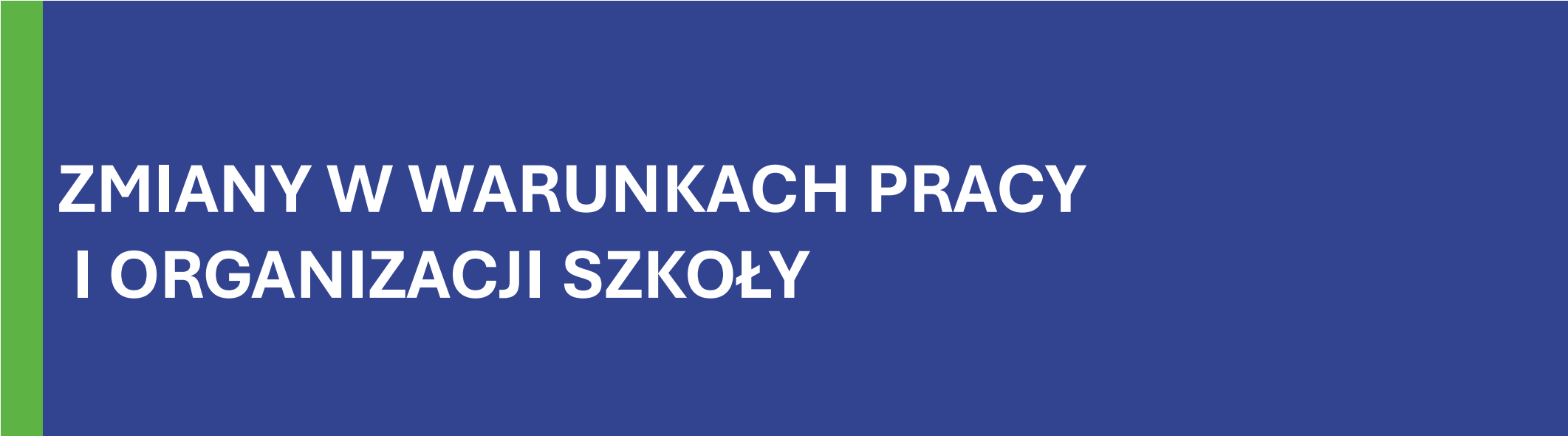
- Badani wskazują także na problem odwrotny: brak diagnozowania dzieci lub zatajanie diagnoz i orzeczeń dzieci przed szkołą. Jest kilka powodów takiego zaniechania ze strony rodziców:
 - wstyd i obawa przed napiętnowaniem dziecka, co może być szczególnie bolesne w małej szkole, gdzie wszyscy się znają,
 - niższa świadomość rodziców oraz samych uczniów, że orzeczenie nie jest etykietą, ale sygnałem jak pracować z uczniem, aby osiągnął pełnię swoich możliwości,
 - przekonanie części rodziców, że dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi lub z lekką niepełnosprawnością intelektualną będzie lepiej funkcjonować w klasie ogólnodostępnej niż w placówce lub oddziale oferującym specjalistyczne wsparcie.
- Brak informacji o specjalnych potrzebach edukacyjnych ucznia generuje poważne wyzwania zarówno dydaktyczne, jak i wychowawcze. Negatywne konsekwencje ponoszą również sami uczniowie: pozbawieni adekwatnego wsparcia narażeni są na narastające trudności szkolne, frustrację i obniżenie poczucia własnej wartości.

Rodzicowi bardzo trudno jest się pogodzić z faktem, że jego dziecko jest inne. Bardzo często nie dopuszczają tego do siebie i myślą, że to dziecko przez kontakt, funkcjonowanie w normalnej grupie z dziećmiakami, przepraszam za wyrażenie zdrowymi, ono też jakoś tam nasiąknie i się wyprostuje. (doradcy zawodowi)

Jest opinia czy tam orzeczenie z poradni. Co jest najśmieszniejsze, rodzic wcale tego nie musi okazywać i uważam, że to jest bardzo niedobrze, bo powinien, bo skoro ma, to powinien okazać. (nauczyciele szkół podstawowych)

Jest tendencja edukacji włączającej. W związku z tym no, w każdej klasie praktycznie, jest dziecko z orzeczeniem albo z opinią. (doradcy zawodowi)

Ministerstwo nam obiecało, we wrześniu ma się pojawić cała lista cyfrowa wszystkich orzeczeń i opinii wydanych przez poradnię pedagogiczno-psychologiczną. (doradcy zawodowi)

ZMIANY W WARUNKACH PRACY I ORGANIZACJI SZKOŁY

BRAK STABILIZACJI W SYSTEMIE EDUKACJI

Nauczyciele podkreślają, że ciągłe zmiany w systemie edukacji dezorganizują im pracę i czynią ją frustrującą i wyczerpującą.

- Nauczyciele z dłuższym stażem obserwują, że każda zmiana władzy czy ministra edukacji, generuje zmiany w systemie oświaty, które oni muszą realizować.
- Taki stan ma swoje konsekwencje:
 - zbyt szybko wprowadzane zmiany nie mają szans przynieść oczekiwanych pozytywnych efektów,
 - nowe rozwiązania wymagają od nauczycieli elastyczności i ciągłego modyfikowania metod pracy, co skutkuje zmęczeniem i frustracją,
 - część zmian jest kontrowersyjna lub wprost oceniana jako zła dla jakości pracy z uczniami, a mimo to nauczyciele muszą je implementować.
- Według badanych Ministerstwo Edukacji Narodowej działa często w oderwaniu od realiów polskiej szkoły, brakuje konsultacji społecznych i chęci wsłuchania się w potrzeby nauczycieli i uczniów.

„Wolałabym to, żebym mogła przepracować spokojnie dany okres jeden, zobaczyć, co mi się sprawdziło w jednej klasie, w drugiej, a nie takiego ciągłego skakania, sprawdzania, czy na przykład listy lektur mi się w tym roku nie rozjeżdżają. (nauczyciele szkół podstawowych)

Ciągle zmieniające się te przepisy, coraz więcej wymagań, oczekiwań. Tu widzę, że za chwilę edukacja zdrowotna obowiązkowa, nieobowiązkowa. To wszystko tak szybko się zmienia, że się nie nadąża. (nauczyciele szkół podstawowych)”

ZMIANA W PODEJŚCIU SYSTEMU SZKOŁY DO UCZNIÓW

Zdaniem nauczycieli podeście oparte na chronieniu uczniów przed frustracją za wszelką cenę spowoduje, że edukację będą kończyć ludzie nieprzygotowani do wyzwań realnego świata.

- Respondenci obserwują jakościową zmianę systemu szkolnego do uczniów, które idzie w kierunku zapewnienia im dobrostanu rozumianego jako chronienie ich przed porażką i "zagwarantowanie" sukcesu, w oderwaniu od ich umiejętności czy wiedzy.
- Pierwszy obszar, w którym widać zmianę to system wystawiania ocen. Uczeń może poprawiać dowolną ocenę przez całe półrocze, np. może w styczniu przed wystawieniem ocen ponownie napisać sprawdzian z września.
- To bardzo dezorganizuje pracę nauczycieli i ma zły wpływ wychowawczy na uczniów, ponieważ nie uczy ich systematycznej pracy, co „zemści się” na nich na studiach albo w życiu zawodowym.
- Zakaz prac domowych spowodował, że uczniowie niemal zaniechali pracy w domu, co również negatywnie wpływa na systematyczność i umiejętność samodzielnej pracy.
- Nauczycielom nie wolno stawiać ocen za aktywność, co pozbawia ich narzędzia motywującego uczniów do zabierania głosu publicznie.

W zeszłym roku bodajże list jakiś był od pani minister, czy to była presja z kuratorium to, że przy ocenianiu na koniec roku to my mamy w każdej chwili dać możliwość poprawienia uczniowi każdej oceny. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

I to jest nasze niestety ministerstwo, które wymaga od nas, żebyśmy my w ramach dobrostanu ucznia sprawili, że on ma zawsze sukces, ma być lekko, łatwo, przyjemnie (nauczyciele szkół podstawowych)

Taki przykład: przyjeżdża do nas pani i mówi o ocenianiu kształtującym. I okazuje, że to, co ja do tej pory oceniałam, to jest w ogóle wszystko praktycznie do kosza, bo tak pani powiedziała, że ja nie mogę stawiać plusów z aktywności. (nauczyciele szkół podstawowych)

POCZUCIE OSACZENIA I OSAMOTNIENIA NAUCZYCIELI

Wśród nauczycieli powszechne jest poczucie, że są poddawani presji ze wszystkich stron i jednocześnie pozbawieni jakiegokolwiek wsparcia.

- Wielu badanych deklaruje, że ich pozycja w szkole jest coraz słabsza, a ich autorytet podkopywany zarówno przez zmiany systemowe, jak i społeczne.
- Rozwiązania chroniące uczniów przez porażką (wielokrotne poprawianie ocen, możliwość promocji z oceną niedostateczną) jednocześnie pozbawiają nauczycieli narzędzi wychowawczych.
- Działania Ministerstwa ingerują coraz mocniej w zakres uprawnień nauczycieli, którzy odczytują to jako brak zaufania ze strony Państwa do ich uprawnień i kompetencji.
- Presja, a w skrajnych przypadkach groźby interwencji w kuratorium kierowane przez strony rodziców to kolejny element osłabiający pozycję nauczycieli. W połączeniu z brakiem wsparcia ze strony dyrekcji powoduje to, że nauczyciele czują się atakowani zewsząd i pozostawieni sami sobie.
- Wszystkie wyżej wymienione czynniki skutkują szybszym wypaleniem zawodowym nauczycieli, brakiem satysfakcji z wykonywanej pracy i odchodzeniem z zawodu.

To takie umniejszanie funkcji nauczyciela do minimum, gdzie uczeń może przyjść i zażądać wszystkiego, a my nie mamy prawa powiedzieć: nie możesz już poprawiać. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

Z jedynek można zdać i oczywiście za zgodą rady pedagogicznej. I ogromna większość nauczycieli głosuje za tym, żeby dać szansę. (nauczyciele szkół podstawowych)

Wszyscy właściwie mogą na nas wsiąść, wszyscy mogą nas zmieszać z błotem, wszyscy mogą nam zrobić krzywdę, a my nie mamy możliwości nawet powiedzenia spokojnie swojego zdania. (nauczyciele szkół podstawowych)

Żeby nie było tyle nacisków, ile jest w tej chwili ze strony dyrektorów. Ze strony kuratoriów. Tak żebyśmy właśnie my mogli sami wystawiać oceny. Według swojego sumienia. (nauczyciele szkół podstawowych)

PRZESUNIĘCIE ZAINTERESOWAŃ EDUKACYJNYCH UCZNIÓW

W miejscowościach regionu mazowieckiego obserwowany jest spadek atrakcyjności liceów ogólnokształcących oraz rosnące zainteresowanie kształceniem branżowym.

- Respondenci odnotowali pewne zjawiska dotyczące szkół ponadpodstawowych, których nie sygnalizowali stołeczni badani:
 - Szkoły w większych ośrodkach (np. Radom) są co najmniej w połowie obsadzone uczniami dojeżdżającymi z mniejszych miejscowości,
 - Istnieje zjawisko „negatywnej selekcji” do liceów – uczniowie słabi, o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz ci którzy nie spełniają wymagań do wykonywania konkretnych zawodów, trafiają do szkół ogólnokształcących.
- Wydaje się, że w regionie mazowieckim rozpoczął się proces rehabilitacji kształcenia zawodowego. Szkoły branżowe zyskują popularność, a uczniowie doceniają jakość kształcenia w nich. W efekcie chętnych do szkół branżowych jest więcej niż miejsc, a licea i technika walczą o uczniów.
- Jednocześnie problem jest brak zróżnicowanej oferty kierunków kształcenia w danym regionie i lepszego dostosowania ich do potrzeb lokalnego rynku pracy.

Jak powiedział lekarz po wywiadzie z mamą, on jej (uczennicy) nie napisze papierów na szkołę zawodową czy technikum, bo to się mija z celem. Ona się nie odnajdzie, więc ona pójdzie siłą rzeczy do szkoły do liceum. (nauczyciele szkół podstawowych)

Do nas przyjeżdżają głównie dzieci z małych miejscowości. Jak się tworzy nowa klasa, to ponad połowa dzieci jest dojeżdżających albo mieszkających w bursie. (doradcy zawodowi)

Kto się nie dostanie do szkoły branżowej pierwszego stopnia, czyli dawniej zawodówki, to ląduje w technikum albo w liceum. To oznacza, że najślabsi, którzy się do szkół zawodowych nie dostali, idą do liceów. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

Wszystkie trzy szkoły, mają bardzo podobne kierunki i to jest kwestia wyboru, w którą stronę chcą się udać, a nie na jaki kierunek. Nie ma czegoś takiego nowatorskiego. (doradcy zawodowi)

PROBLEMY UCZNIÓW Z MNIEJSZYCH MIEJSCOWOŚCI

Dodatkowe obowiązki i bariery komunikacyjne ograniczają możliwości edukacyjne uczniów z małych miejscowości.

- Uczniowie z małych ośrodków są wykluczeni komunikacyjnie. Niektóre miejscowości w województwie mazowieckim są tak słabo skomunikowane, że uczniowie szkół ponadpodstawowych nie mają jak dojechać do szkoły. To dramatycznie ogranicza ich możliwości edukacyjne.
- Czasem wybór ścieżki edukacyjnej jest podyktowany rozkładem jazdy autobusów lub pociągów a nie preferencjami edukacyjnymi (sic!). Respondenci obserwują na przykład, że wielu uczniów wybiera szkoły ponadpodstawowe w województwie świętokrzyskim zamiast mazowieckim, bo tam łatwiej im dojechać.
- Nauczyciele obserwują, że część uczniów rezygnuje z kształcenia ponadpodstawowego, głównie ze względu na problemy z dojazdem.
- Dodatkowym obciążeniem dla uczniów z obszarów wiejskich jest konieczność pomocy rodzicom w prowadzeniu gospodarstwa rolnego. W połączeniu z czasochłonnymi dojazdami i obowiązkami szkolnymi stanowi to dla nich znaczące wyzwanie.

”
Może ciężko w to uwierzyć, ale w szkołach wiejskich nadal wyzwaniem jest po prostu dojazd do większych miast. Wpływa to na wybory edukacyjne dzieci. Większość wybiera województwo świętokrzyskie ze względu na większą liczbę busów po prostu. (doradcy zawodowi)

U nas bardzo wielu uczniów właśnie dojeżdżających rezygnuje na przykład w listopadzie ze szkoły. No bo się okazuje, że są trudności właśnie z dojazdem. (doradcy zawodowi)

Niektóre dzieci mi mówią: Sorko, ja wracam do domu, coś zjem, pouczę się już północ, a o czwartej wstaję. (doradcy zawodowi)

Większość wybiera województwo świętokrzyskie ze względu na większą liczbę busów po prostu. (doradcy zawodowi)

”

PRZEREGULOWANIE PRACY SZKOŁY

Respondenci sygnalizują, że czują się zmęczeni i przytłoczeni wypełnianiem formalności związanych z pełnieniem funkcji nauczyciela.

- Nauczyciele wskazują na problem zbyt dużych wymagań biurokratycznych, które są nakładane na nich przez ministerstwo, organ prowadzący i samych rodziców. Badani zaczynają postrzegać swoje codzienne funkcjonowanie jako walkę z systemem.
- Nauczyciele muszą dokumentować wszystkie swoje działania (np. wyjścia poza szkołę z klasą), przygotowywać sprawozdania i raporty. Zaburzeniu ulega powoli proporcja czasu poświęcanego na nauczanie i na wypełnianie wymogów biurokratycznych.
- Respondenci uważają, że fakt, iż muszą tłumaczyć się z wystawianych uczniom ocen przed rodzicami, a w skrajnych przypadkach przed dyrekcją, a nawet kuratorium, świadczy o odwróceniu naturalnego porządku w organizacji szkoły.
- Wszystkie te negatywne zjawiska składają się na poczucie, że system i środowisko na każdym poziomie okazują brak zaufania do nauczycieli, którzy dysponują odpowiednim wykształceniem, doświadczeniem i wiedzą.

Tej papierologii jest teraz cała masa. To nie tylko półtrocze, ale co chwilę jakieś sprawozdania, jakieś rzeczy, które nawet nie dyrektor, co organ prowadzący wymaga od niego. (nauczyciele szkół podstawowych)

To już może lepiej niech nie dają wsparcia, bo to wsparcie będzie równało się więcej papierkowej roboty i wypisywania, co ja robię, a czego ja nie robię. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

Jedno napędza drugie i jest permanentne zmęczenie, brak kadry, że nauczyciele często półtora etatu to czasami jest i tak nie zdąży się wszystkiego zaspokoić. (nauczyciele szkół podstawowych)

My potem w jakiś sposób musimy się tłumaczyć, dlaczego te wyniki są takie, a nie inne. Z której strony byśmy się nie obrócili, dostajemy po głowie. I właściwie to walka z systemem jest. (nauczyciele szkół podstawowych)

PODSTAWA PROGRAMOWA A EGZAMINY

Respondenci widzą narastający rozdzźwięk między nauczanymi treściami a wymaganiami egzaminacyjnymi w testach ósmoklasisty czy maturach.

- Podobnie jak w Warszawie, respondenci z regionu mazowieckiego wskazują na problem przeladowanej podstawy programowej skutkujący nadmiernym obciążeniem uczniów i zmęczeniem.
- Inną niepokojącą kwestią, na którą zwracają uwagę, jest coraz większa rozbieżność między nauczanymi treściami a wymaganiami egzaminacyjnymi, zarówno na poziomie klas ósmych jak i maturalnych.
- Coraz częściej uczniowie po egzaminach mają wrażenie, że w podstawie programowej byli nauczani innych zagadnień niż te, których się od nich wymaga na egzaminach.
- Rodzi to poczucie niesprawiedliwości i frustracji, zwłaszcza wśród tych, którzy włożyli dużo pracy w przygotowanie do egzaminów.
- Jest to problem na poziomie systemowym, którego rozwiązanie wymaga, zdaniem badanych, interwencji Ministerstwa.

Zawsze albo było trudne, albo łatwe, ale coś tam napisali. Natomiast w tym roku mówię: Boże, chyba coś z nimi nie tak. Ale jak oddawałam egzaminy nawet, to właśnie na korytarzu też panie mówiły, że dzieci określały arkusz w ten sposób, że arkusze były dziwne. . (doradcy zawodowi)

Więc jeżeli ktoś ambitnie wybiera się na kierunki medyczne bądź jakieś tam z fizyką związane, no czasami doznaje rozczarowania, bo czegoś innego się uczył, a z czymś innym zetknął się na egzaminie zewnętrznym. Więc skorelowanie teorii z praktyką. (doradcy zawodowi)

I jest mi też ich czasem szkoda, bo od 7:40 czasem są do godziny 15 z kawałkiem, bo to różnie tam z WF-ami też bywa i te podstawy naprawdę są jednak trochę przeladowane. (doradcy zawodowi)

WYKORZYSTANIE NOWYCH TECHNOLOGII W SZKOŁACH

NOWE TECHNOLOGIE I AI W RĘKACH NAUCZYCIELI

Badani powszechnie i na co dzień korzystają z nowych technologii w procesie nauczania.

- Respondenci podkreślali, że ich kompetencje w zakresie wykorzystania nowych technologii w procesie nauczania wzrosły w okresie pandemii, kiedy byli zmuszeni do prowadzenia lekcji online i stworzyli wiele materiałów cyfrowych, z których teraz mogą korzystać.
- Według badanych przygotowanie lekcji w sposób multimedialny staje się niezbędne, ponieważ tradycyjne metody nauczania nudzą uczniów i, aby utrzymać ich uwagę, trzeba zróżnicować i uatrakcyjnić przekaz.
- Nauczyciele przygotowują dla uczniów prezentacje multimedialne i quizy dostępne w Internecie. Część podręczników, np. do języka angielskiego, jest przygotowana tak, aby korzystać z nich za pomocą multimediiów.
- W wielu przypadkach wygenerowanie testu przez AI jest dla nauczyciela jedynym sposobem, aby zmusić uczniów do myślenia w trakcie sprawdzianu, ponieważ wszelkie gotowe testy można znaleźć w Internecie, a te wykorzystane we wcześniejszych latach uczniowie dostają od starszych kolegów.

Na pewno pomagają, bo można wykorzystać je właściwie do przeprowadzenia szybkich testów czy sprawdzianów. (doradcy zawodowi)

Konstruowanie testów, prac klasowych, które sami nauczyciele muszą opracować tak, żeby nie były to jakieś testy z wydawnictw, które są przekazywane z rocznika na rocznik. (doradcy zawodowi)

Ja sobie mogę wiele różnych rzeczy sprawdzić tam w czacie GPT, ale logicznego myślenia nic nie zastąpi. (doradcy zawodowi)

Ale ja wypracowałam sobie właśnie w tych ostatnich latach online'owych taką zasadę, że tych materiałów cyfrowych w komputerze mam bardzo dużo i jak robimy temat, to dzieciaki na dzień dobry się pytają: a sorka, zrobimy gierkę jakąś. Ja mówię jak zrobicie to, to, to i to to zrobimy i one same się mobilizują. (doradcy zawodowi)

NOWE TECHNOLOGIE – DOSTĘPNOŚĆ I WYKORZYSTANIE

Większość badanych czuje się kompetentna w korzystaniu z nowych technologii.

- Respondenci nie narzekali na dostępność multimediiów w ich szkołach. Wydaje się, że narzędzia, z których powszechnie korzystają to telefony i komputery.
- Jedynie pojedynczy badani wspominają o tablicach multimedialnych, więc trudno ocenić jaka jest ich dostępność w szkołach w regionie.
- Najsprawniej i najbardziej kreatywnie z nowych technologii korzystają najmłodszy nauczyciele, ponieważ sami dorastali w cyfrowych czasach. Starsi albo zostają przy tradycyjnych metodach nauczania albo proszą o pomoc uczniów.
- Zaangażowanie uczniów w pomoc nauczycielowi w przeprowadzeniu lekcji z zaangażowaniem multimediiów jest okazją do nawiązania relacji i aktywizacji ucznia.
- Problemem sygnalizowanym przez respondentów jest brak klucza, według którego mogliby wybierać z bardzo szerokiej gamy testów i narzędzi dostępnych w Internecie.

Zauważyłam już dosyć dawno, że młodzież wręcz lubi i bardzo pozytywnie na nauczyciela patrzy, jeśli powie: posłuchaj, ja potrzebuję Twojej pomocy, bo ja tego nie wiem, pomóż mi. (nauczyciele szkół podstawowych)

Natomiast w tej sferze technologicznej już momentami mam lekki niepokój, czy coś zadziała, czy nie zadziała. Myślę, że to jest związane właśnie z moim wiekiem, z moim stażem, z moimi pewnymi przyzwyczajeniami. (nauczyciele szkół podstawowych)

Jeżeli jest jakiś film, jakaś interaktywna gra, coś się tych rozwiązań jest bardzo dużo i największym dla mnie problemem jest to, jak przygotowuję zajęcia, z jakich testów skorzystać. Nawet do doradztwa zawodowego jest tyle narzędzi pomiaru. Nie sposób to wszystko samemu. (doradcy zawodowi)

NOWE TECHNOLOGIE W RĘKACH UCZNIÓW (1/2)

Respondenci obserwują, że korzystanie przez uczniów z internetu i AI do nauki prowadzi do upośledzenia krytycznego myślenia.

- Uczniowie powszechnie wykorzystują AI do odrabiania zadań domowych, zwłaszcza do pisania wypracowań, co powoduje, że sprawdzanie wiedzy i umiejętności uczniów w ten sposób przestaje mieć sens.
- Nauczyciele obserwują, że uczniowie oddając prace wygenerowane przez AI wcale się z tym nie kryją i nie dodają nawet odrobiny pracy własnej próbując przerobić treść przygotowaną przez sztuczną inteligencję.
- Badani zauważają, że uczniowie tracą umiejętność logicznego myślenia i kojarzenia faktów, ponieważ dzięki AI dostają gotową, wygenerowaną odpowiedź z pominięciem procesu dochodzenia do niej.
- Ogromnym wyzwaniem dla nauczycieli jest znalezienie sposobu na zadawanie takich prac domowych, przy których uczniowie będą musieli zaangażować myślenie, kojarzenie faktów, selekcjonowanie informacji.

Nawet uczniowie do tego stopnia robili, że oni się nawet nie kusili, żeby cokolwiek zmienić. Ja dostawałam wypracowania, gdzie była wypisana strona na górze [http: wszystkie ukośniki i w ogóle](http://wszystkie.ukośniki.i.w.ogole). I oni mi taką pracę oddawali. (doradcy zawodowi)

Ja od jakiegoś czasu nie zadaję zadań, które wiem, że mogą znaleźć odpowiedzi w Internecie, bo to się mija z celem. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

Młodzi nie potrafią wybierać informacji, nie potrafią selekcjonować tych informacji I przejście do tej rzeczywistości powoduje przerażenie i takie zagubienie dzieci i młodzieży. nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

I to jest chyba najgorsza rzecz, o którą ja mogłabym oskarżać tę sztuczną inteligencję, że zanikła u moich uczniów taka zdolność krytycznego myślenia. . (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

NOWE TECHNOLOGIE W RĘKACH UCZNIÓW (2/2)

Badani uważają, że bezkrytyczne i nadmierne korzystanie z nowych technologii powoduje negatywne zmiany w psychice uczniów.

- Powszechne korzystanie z technologii cyfrowych od najmłodszych lat (telefonów, tabletów i komputerów) wpływa, zdaniem respondentów, negatywnie na psychikę uczniów:
 - funkcjonują osobno, nie tworzą relacji, nie spędzają czasu w grupie w świecie realnym,
 - tracą umiejętność werbalnej komunikacji, ponieważ wysyłając do siebie wiadomości posługują się skrótami, emotikonami, krótkimi filmami,
 - bagatelizują przemoc cyfrową – nie widzą, że robiąc komuś zdjęcie, przerabiając je i upowszechniając wyrządzają krzywdę psychiczną która jest nienamagalna ale nie mniej dotkliwa niż krzywda fizyczna (cyberbullying).

Problem tej właśnie zaburzeń psychicznych i psychologicznych wśród dzieci spowodowany jest wczesnym kontaktem z ze smartfonem, głównie od młodych lat dziecięcych spacerówki z uchwytami, nocniczki na allegro z uchwytami na tablety. (doradcy zawodowi)

Uczniowie, w ogóle dzieci, młodzież nie rozmawiają ze sobą. Oni nie potrafią się kontaktować. Piszą sobie skrótami, wysyłają filmiki, ale nie potrafią usiąść i po prostu porozmawiać, usiąść, pójść gdzieś wspólnie. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

Bardzo często jak któryś z nauczycieli pozwalał jednak wyciągać ten telefon tylko i wyłącznie do pracy na tej lekcji. Bardzo często się zdarzało wtedy tak, że a to ktoś komuś zrobił zdjęcie, a to ktoś kogoś przerobił. Nie da się tego kontrolować w stu procentach. (nauczyciele szkół podstawowych)

NOWE TECHNOLOGIE – SPOSOBY KONTROLI

Według respondentów zakaz używania telefonów komórkowych w szkole powinien uzyskać mocniejszą podstawę prawną.

- Jedynym sposobem na ograniczenie negatywnych skutków nadużywania przez uczniów smartfonów jest wprowadzenie zakazu korzystania z nich w szkole.
- Nauczyciele szukają różnych sposobów na efektywne egzekwowanie tego zakazu, jednak uczniowie znajdują sposoby na ich obejście (np. przynoszą do szkoły po kilka telefonów, oddają nauczycielowi jeden, a z drugiego i tak korzystają).
- Najlepszym sposobem według badanych jest zawarcie kontraktu na nieużywanie smartfonów w szkole między nauczycielem, rodzicami i uczniami. Dopiero taka umowa, ze wsparciem rodziców, daje szansę powodzenia.
- Zdaniem nauczycieli brakuje obecnie podstaw prawnych umożliwiających odbieranie uczniom telefonów komórkowych i tabletów na terenie szkoły.
- Pozbawienie uczniów dostępu do smartfonów w szkole ma też negatywną stronę – brak możliwości wykorzystania pewnych dydaktycznych narzędzi multimedialnych, jak np. quizy.

Muszą mieć wyłączone (telefony) w plecaku, w niektórych szkołach na przerwach nie mogą, w niektórych na przerwach mogą. (doradcy zawodowi)

Ale miałam też pamiętać w zeszłym roku taką klasę, już odeszli, ale z nimi się umawiałam tak, że ja im zbierałam na przykład telefony rano i oddawałam dopiero po zajęciach. I oni byli bardzo i rodzice byli z tego bardzo zadowoleni i jakoś dawali radę wszyscy. (nauczyciele szkół podstawowych)

Wprowadzenie zakazu też nie rozwiąże sytuacji, bo my też musimy mieć narzędzia, żeby te zakazy (egzekwować). Nawet wpisanie w statut, w dokumentację, w dokumenty, które regulują pracę szkoły no nie wystarcza. Tak? No telefonu nie odbierzemy jak to jest niezgodne z prawem. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

PRZYGOTOWANIE DO RYNKU PRACY I DORADZTWO ZAWODOWE

REALIA EDUKACYJNE A WYZWANIA RYNKU PRACY

Kształcenie zawodowe jest postrzegane jako dobrze powiązane z praktyką i potrzebami rynku pracy, choć jego dostępność jest nierównomierna.

- Respondenci pracujący w szkołach zawodowych (branżowych, technikach) wysoko oceniają stopień przygotowania uczniów do pracy w zawodzie:
 - uczniowie obowiązkowo wyjeżdżają na praktyki, również na granicę, gdzie nie tylko sprawdzają i doskonalą swoje umiejętności zawodowe, ale nabywają kompetencji społecznych w nowym środowisku,
 - niektóre szkoły organizują wizyty u lokalnych przedsiębiorców, np. w zakładach fryzjerskich, gdzie młodzież może przyjrzeć się codziennym wyzwaniom zawodu, w którym się kształcą.
- Zarówno szkoły zawodowe jak i ogół ogólnokształcące zapraszają swoich absolwentów, aby opowiedzieli o zawodach, które wykonują.
- Badani z regionu mazowieckiego zauważają, że, poza dużymi miastami (jak np. Radom) brakuje liceów profilowanych oraz szerszej oferty kształcenia zawodowego..

Każda klasa ma taki miesiąc praktyk. Mówię o zawodowej szkole branżowej, ale już technika na przykład mają wyjazdy zagraniczne, gdzie w praktyce uczą się wykonywania konkretnego zawodu gdzieś dla siebie, obcym zupełnie miejscu. (nauczyciele szkół podstawowych)

Bardziej szkoły średnie chyba pracują nad tym, żeby tworzyć kierunki pod rynek pracy. Natomiast w podstawówce dzieciak wybiera kierunek jaki jest w danej szkole i ewentualnie co by go interesowało . (doradcy zawodowi)

(Radom) Mają i kilka liceów ogólnokształcących, ale mamy też, liceum plastyczne, mamy szkołę muzyczną pierwszego i drugiego stopnia. Mogą realizować sobie tam swoje marzenia, ambicje. Kilka techników. (doradcy zawodowi)

WYZWANIA RYNKU PRACY I ROLA DORADCÓW

Status doradztwa zawodowego w szkołach jest niski, przez co realna możliwość pomocy młodzieży w wyborze ścieżki edukacyjnej i zawodowej jest mała.

- W opinii badanych najważniejsze dla dobrego funkcjonowania w przyszłości na rynku pracy dzisiejszych uczniów będą kompetencje miękkie, takie jak: kreatywność, relacyjność (umiejętność pracy w zespole), elastyczność.
- Kluczowa ich zdaniem będzie również umiejętność logicznego myślenia i wyszukiwania oraz selekcjonowania informacji oraz weryfikowania ich prawdziwości.
- Zdaniem nauczycieli szkoła obecnie nie ma systemowego rozwiązania, które wspomagałoby ukształtowanie w uczniach w/w kompetencji.
- Sama pozycja doradztwa zawodowego nie jest wystarczająca, o czym świadczy brak takiego przedmiotu na świadectwie, choćby z adnotacją o uczestnictwie.
- Z drugiej strony doradcy zawodowi obserwują u uczniów zainteresowanie testami predyspozycji i poznaniem swoich mocnych i słabych stron.

Z jednej strony wiemy, że ta kreatywność, ta praca zespołowa, ta praca projektowa, że to jest w tej chwili na topie. I bardzo często zachęcamy dzieci do tego, żeby tak pracowały. Ale ja mam takie poczucie, że częściej nie odnajdują w takim trybie pracy. (nauczyciele szkół ponadpodstawowych)

Kreatywność, umiejętność wyszukiwania informacji będzie mega ważna, bo tak naprawdę on nie musi tego wiedzieć. Będzie musiał wiedzieć gdzie to znaleźć. (nauczyciele szkół podstawowych)

Myślę, że bardzo złe jest to, że doradztwo zawodowe nie jest nawet wpisane na świadectwie szkolnym i że nie ma chociażby: uczestniczył, uczestniczyła. (doradcy zawodowi)

A propos badania swoich predyspozycji, osobowości dzieciaki naprawdę są zaintrygowane, co im wyjdzie w tych testach. (doradcy zawodowi)

Dziękujemy
za uwagę

Zostańmy w kontakcie

Tel.: +48 22 266 00 15

E-mail: biuro@ibris.pl

www.ibris.pl

AL. Jerozolimskie 96, 00-807 Warszawa